

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 5

БЕОГРАД, 1936 ГОДИНЕ

КЊИГА I

ХИИ РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 27 МАРТА 1936 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО:

Претседник

Др. ЈЉБОМИР ТОМАШИЋ

Секретари

Др. ВАСО ГЛУШАЦ

Др. ЂУРА КОТУР

ПРИСУТНА СУ СВА Г.Г. МИНИСТРИ

ПОЧЕТАК У 9.50 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника XII редовног састанка;

2. — Саопштење о молби Одбора за проучавање законског предлога г.г. Косте Тимотијевића и другова о раздужењу земљорадника за одобрење продужења рада у времену када Сенат није на окупу;

3. — Саопштење о законском предлогу сенатора г.г. Ивана Хрибара и другова;

4. — Саопштење захтева г. Министра правде за издавање сенатора г. др. Душана Стевчића суду;

5. — Дневни ред: 1) Претрес о предлогу Финансијског закона за буџетску 1936/37 годину. — Предлог Финансијског закона примљен је са изменама и допунама предложеним од стране већине Финансијског одбора. Сената; 2) Претрес извештаја Имунитетског одбора о захтевима Министра правде за издавање сенатора суду.

Говорници: Претседник Министарског савета др. Милан М. Стојадиновић, Јово Бањанин, др. Алберт Крамер, извештач већине Фин. одбора Јован Алексић, извештач мањине др. Халидбег Храсница, Милан Симоновић, извештач Имун. одбора др. Драго Марушић.

Претседник др. Јљубомир Томашић: Господо сенатори, отварам ХИИ редовни састанак Сената. Молим г. секретара да изволи прочитати записник прошлог састанка.

Секретар др. Васо Глушац прочита записник ХИИ редовног састанка.

Претседник др. Јљубомир Томашић: Има ли, господо, каквог приговора записнику? (Нема). Пошто приговора нема, записник је примљен и оверовљен. Изволите чути, господо сенатори, молбу једног Одбора.

Секретар др. Васо Глушац (чита): „Сенату Краљевине Југославије.

Према одлуци Одбора за проучавање законског предлога за раздужење земљорадника, Одбору је част замолити: да по § 25 Закона о пословном реду у Сенату Сенат реши, да овај Одбор може продужити рад и за оно време кад Сенат није на окупу.“

Претседник др. Јљубомир Томашић: Чули сте г.г. сенатори молбу овога Одбора, па молим да Сенат одлучи, да ли дозвољава овом Одбору рад и за време када не буде пленум на окупу? Она господа која се слажу са овом молбом Одбора, нека изволе седети, а она господа која су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, то је овој молби удовољено.

Изволите чути, господо сенатори, један иницијативни законски предлог.

Секретар др. Васо Глушац (чита): Сенатори г.г. Иван Хрибар и другови упутили су Сенату, саобразно § 51 Закона о пословном реду у Сенату, на решење предлог Закона о личним именима.

Претседник др. Јљубомир Томашић: Саопштени Законски предлог г.г. сенатора Хрибара и другова штампан је и сада ће вам се разделити, а за проучавање његово извршићемо, саобразно § 53 нашег Пословника, бирање Одбора на наредној седници.

Изволите чути захтев г. Министра правде за издавање сенатора суду.

Секретар др. Васо Глушац (чита): Г. Министар правде доставио је Сенату на решење захтев Среског суда у Пирету за одобрење ради вођења кривичног поступка противу сенатора г. др. Душана Стевчића због дела из § 8 Закона о сузбијању скупоће.

Претседник др. Јљубомир Томашић: Овај захтев Министра правде упутиће се надлежном Имунитетском одбору.

Прелазимо, господо сенатори, на дневни ред:

Претрес предлога Финансијског закона за 1936/37 годину. Реч има г. Претседник Краљевске владе.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић: Господо сенатори, поводом интерпелације од 11 новембра и поводом буџетске дебате у овоме Дому, развила се једна опсежна дискусија како о општој политици Краљевске владе тако и о политици појединих ресорних министара.

Данас, кад смо при крају те дискусије, моја је дужност, као Претседника Краљевске владе, да одговорим на учињене приговоре, у колико то већ нисам раније у моме говору учинио, и специјално, и то бих желео нарочито данас да се тим питањем позабавим, да вам, господо сенатори, покажем, у чему су разлике, које деле Краљевску владу и један део сенатора, који помажу политику Краљевске владе од назора и погледа онога дела Сената, који је своје гледиште изразио у мишљењу већине Финансијског одбора. Ја бих, господо, желео, да вам тачку по тачку објасним, у чему се те разлике састоје.

У име Југословенског Националног Клуба Сенатора и у име онога гледишта, које је нашло израза у мишљењу већине Финансијског одбора, овде је најдуже и најопширније говорио наш поштовани друг г. Бањанин.

Ја, господо, кад бих хтео и требао њему да одговорим, морам напоменути, да је његов говор био доста општар; и ако је у почетку свога говора о интерпелацији рекао, да је то начин његовог изражавања, али да он нема намеру никога да вређа, ја ипак морам рећи, и ако сам ту ограду примио на знање, да се у неким нијансама тај говор дотицао те границе, где критика прелази у увреду. Ја се бојим, ако бих детаљно и опширно одговорио на све оно, што је наш друг г. Бањанин рекао, да бих ја пошао оним путем, који, бојим се, не би био одговор, него би била једна полемика, да не кажем чак и једна свађа.

Господо, међутим за сваку свађу потребна су двојица. Ја, који као Министар спољних послова проповедам идеју мира међу народима, који као Министар Претседник проповедам мир и стишавље у земљи, ја господо желим да тај мир проповедам и овде — ја желим такође један лични мир — и желим да са господином Бањанином не дођем ни у какав лични сукоб. Ја морам нарочито да уважим да господин Бањанин, поред свота угледа који ужива у политичком животу, има по једном високом Тестаменту једну високу дужност, коју једнога дана удесом судбине може да дође у положај и да извршује. **Драгослав Д. Ђорђевић:** Он је на то заборавио. Молим вас, господо, ја ћу моју мисао да исказем до краја и молио бих да ми нико од господи сенатора не упада у реч.

Претседник др. Љубомир Томашић: Молим господу сенаторе да не прекидају говорника.

Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић (наставља): Ја бих молио другове сенаторе да ми не упадају у реч и моју мисао не допуњавају и не дају јој смисао који ја не желим да јој дам. Ја мислим да ћу у моме говору наћи ону потребну линију коју желим као Претседник Краљевске владе да држим и не бих желео да би и један од господи сенатора, макар и од мојих пријатеља, давао други смисао мојим речима који ја не бих хтео да дам.

Видите, господо, када је реч о нашем уваженом другу сенатору господину Бањанину, ја бих желео да он остане онај сенатор Бањанин кога је Блаженопочивни Краљ Својим Тестаментом одредио за за-

меника Краљевског Намесника, онај који је као познати национални радник и као човек високе културе и великих способности одређен да врши једну високу дужност. Али ако би тај господин Бањанин, од онога дана када је наш југословенски народ дознао да је одређен за заступника Краљевског Намесника, пошао оним путем каквим је у току своја два говора пошао и тако дошао у сукоб скоро са целим светом, са свима шефовима, вођама и подвођама свих бивших, данашњих и будућих партија, — ја се господо бојим, ако би удесом судбине дошао тај моме-нат да заузме тај високи положај који му је намењен, да би господин Бањанин дошао у један незгодан положај. Дошли би у незгодан положај и сви ти шефови бивших и данашњих партија, дошли би у незгодан положај сви ти политички људи као г. г. Давидовић, Спахо, Корошец, Мачек, Вилдер, Кризман, а да о мојој маленкости уопште и не говорим. Ја бих желео да нагласим да тај положај, који не даје само части него захтева и извесне дужности у смислу и духу Устава и Високог Тестаментa, и кога ми сви дубоко ценимо, да тај положај не би могао бити одржан на оној висини на којој мора да буде; и да г. Бањанин треба да уважи то, да имаде положаја за које Французи кажу „Ноблес обlige“ и да на томе положају треба прећи преко свих наших ситних партијских размирица и ситних рачуна и узвисити се на ону висину која је изнад партија и свакодневне политике. Ја сам, господо, далеко од тога да чиним ма какве примедбе сенатору г. Бањанину, он је старији од мене, ја га веома поштујем, али сам сматрао за потребно да изнесем како мислим да бих ја или неко други на томе положају требао своју функцију да врши и тај свој положај да схвати.

Господин Бањанин нарочито је истакао ауторитет државе, ауторитет власти и ауторитет закона, да тај ауторитет и углед није поштован, да се је срзао, да се уништио. А, господо, да ли служи ауторитету државне власти, да ли служи ауторитету овога Дома, да ли служи ауторитету државних органа, ако високи претставници овога Дома, ако се господи сенатори оваквим речима изражавају о Краљевској влади и о појединим министрима како су се изражавали поједина г. г. сенатори? Ја мислим ако хоћемо да поштујемо свој углед и ауторитет, морамо поштовати углед и ауторитет оних људи који се налазе на високим положајима ове земље. Радећи тако, поштујући туђ ауторитет, поштојући ауторитет државне власти који се мора пре свега поштовати, тиме поштујемо и сами себе.

Видите, господо, овде у овом Дому, где ми при-мамо наше другове народне посланике као другове, који често пута овде седе, као што и Народна скупштина прима господу сенаторе, који седе у клупама Народне скупштине, где збиља треба да се развија једно другарство и пријатељство, чуле су се чак и речи са ове говорнице које су биле увредљиве не само за Народну скупштину и народне посланике, него и за самог њеног претседника г. Ђирића.

Пре неки дан било је речи о енглеском парламентаризму и о парламентарним обичајима, а ја ћу вам рећи, колико се та два Дома у Енглеској међусобно поштују, колико љубоморно пазе на то да један другог не увреди и да један с другим не дође у сукоб, тако да чак у најобичнијем изражавању речи, кад један министар говори у Горњем Дому, он не каже: „као што сам рекао у Доњем дому“, него каже: „као што сам рекао на једном другом месту“. Дакле неће чак ни да спомене Доњи дом, да не би

изазвао љубомору, а цео свет зна да то „на једном другом месту” није друго место него Доњи дом. Тако у Енглеској поштује један Дом други Дом, а ја не знам у парламентарној историји примера, да се један члан једнога Дома изражавао онако право о претседнику другог Дома, како су се овде чуле речи о Претседнику Народне скупштине г. Тирићу.

Господо, било је речи о једном инциденту у Народној скупштини, о инциденту о коме је г. Претседник Народне скупштине са шефовима свих група провео једну анкету и на крају те анкете је рекао: мишљење моје о том случају је овако и овако. Како је то мишљење, није наше, господо, да ценимо, није наше право да у то улазимо ми, овде у Сенату, и ми ту одлуку Претседника Народне скупштине треба да примимо као једну одлуку судску, о којој се не дискутује, него се прима као да је објективно савршена без примедбе. Међутим, на такву одлуку господина Претседника Народне скупштине овде се посумњало и пале су такве речи, за које мислим да нису биле на своме месту.

Ја сам ово што сам казао рекао да вам покажем и да се управо извинем г. Бањанину и свима вама, што не желим да идем тим путем и да вам прикажем да мислим, да бих ја погрешно као Претседник владе, ако бих се упустио у полемику и критичку расправу са нашим уваженим другом г. Бањанином.

Међутим критика како се чула овде у Сенату, могла би и може евентуално да одведе овај високи Дом на један погрешан пут. Тај погрешан пут указан је у мишљењу већине Финансијског одбора, где је предложено у 12 тачака, да се Сенат одвоји од онога мишљења који заступа Краљевска влада и онога мишљења које заступа већина Народне скупштине, а ви, господо, знате, да је овај буџет који је пред вама изгласан са једном скоро двотрећинском већином у Народној скупштини.

Ја ћу вам од тачке до тачке да покажем сада, у чему су примедбе сенатске већине у Финансијском одбору, у чему се праве примедбе на Финансијски закон који је пред вама.

Прва је примедба код тачке прве § 35 Финансијског закона. Ту, господо, стоји, да страни поданици не могу набављати непокретности без претходног одобрења Министра војске и морнарице и Министра унутрашњих послова, ако је реч о стицању права својине на територији која се протеже 50 км. у дубину од границе или морске обале.

Господо, то није никаква нова одредба која је Сенату непозната, то су одредбе које се ваљда десет година спроводе кроз све финансијске законе, и то је једна одредба која има на првом месту да послужи високим државним и националним интересима и да нашу границу још боље заштити него што би могла да заштите обична средства полиције или жандармерије. И, господо, ако се та одредба остави Министру војске и морнарице и Министру унутрашњих дела, ви можете мислити да овде није реч о некаквим партиским стварима, о некаквој личној ствари, него да су овде у питању највећи државни интереси. Један од колега г.г. сенатора који се интересује за ово питање, рекао нам је да у Вардарској бановини има Југословена који имају посела и ако нису наши држављани, да су купили имања, али да нису спремили тапје и да не би било право да се на њих ова законска одредба односи, и због те примедбе је и дошло до одвајања у Финансијском одбору. Краљевска влада је усвојила такво гледиште. Нико од

нас није мислио да забрани Југословенима, макар они били и страни држављани, да купују имања у нашој држави. Реч је само била о страним држављанима, да они као страни држављани не могу да купују имања без претходног одобрења наша два Министра. И ако смо такво објашњење дали, и ако не може бити речи о томе да су у питању Југословени, ми видимо данас да Финансијски одбор Сената ипак инсистира, да се таква одредба која је унета не прими и да се због такве одредбе врати буџет у Скупштину да се о њему поново решава. Ја никако не могу да замислим, да ће ко бити међу вама који би могао да гласа, да се ова тачка прва § 35 одбије, поред објашњења која сам дао ја и поред објашњења које је дала и Краљевска влада.

Господо, у члану 35 дошла је још једна друга примедба, на тачку 3) где стоји: „да може постављати и премештати судије“... и т. д.

Господа сенатори питају шта се тиме мислило и Министар правде је јасно и бистро одговорио: реч је о судовима у извесним крајевима који нису попуњени, нарочито о судовима у Вардарској бановини где нема довољно судија, где се не може судски колегиум да састане, јер Министар финансија не дозвољава нова места и нова постављења. Та одредба значи да, ако Министар има сувише судија у једном крају, може тај сувишак да пребаци у Вардарску бановину где нема довољно судија, вирманисањем партија без повећања буџетског кредита, да би се судска дужност, судска служба и судство употпунило тамо где није данас употпуњено. Нека господа сенатори бојала су се да то није премештање и после трећег септембра све године када судије стичу право на сталност, и ми смо изјавили и у Финансијском одбору Сената, ја то понављам и овде у Пленуму, да Краљевска влада није мислила да погази једну уставну одредбу која предвиђа сталност судија за 3 септембар о. г. Реч је само о премештајима који се могу вршити до 3 септембра. И ако сам то рекао на конференцијама, и ако сам то саопштио господи сенаторима, која се интересују тим питањем, да није реч о томе да ће се судије премештати после 3 септембра, да то није могуће већ по томе што је то један уставни пропис, ипак је и та примедба остала и наше објашњење нису та господа хтела да приме и због тог неоправданог разлога треба овај буџет, по мишљењу Финансијског одбора Сената, да се врати натраг у Скупштину са примедбама, па да се поново о њему решава. Ја мислим да се и у овој тачки не може Сенат да сложи са Финансијским одбором, да је оправдано да се буџет врати Скупштини.

Господо, у истоме параграфу 35 Финансијског закона у тач. 5, која гласи: „Овлашћује се Министар правде да по одобрењу Министарског савета може уредбом са законском снагом спајати или образовати среске, шеријатске и окружне судове у местима где се укаже потреба, одредити њихову територијалну надлежност, дан почетка пословања тих судова и издавати потребна упутства за правилан рад ново основаних судова. За покриће личних и материјалних расхода везаних за оснивање судова може Министар правде употребити уштеде по свима партијама буџета расхода Министарств правде за годину 1936/37.“

Господо, реч је о оснивању нових среских судова. Ви знате да има много крајева, где суда нема у близини, где наш свет мора да иде на десетине километара до најближег суда и Краљевска влада сматрала је за народну и државну потребу да има што

већи број судова, да судови буду што ближи народу, да би народ лакше могао да дође до правосуђа.

Оснивање окружних судова није се мислило у великом броју. Знам један случај, један народни посланик ми је о томе говорио, случај Лознице, која је пре рата увек имала окружни суд. У Лозници, где су се водили крвави и тешки бојеви за време наших ратова за ослобођење, у Светском рату од 1914 до 1918 године, у тој Лозници постоји празна зграда за окружни суд, где је увек постојао окружни суд пре Светског рата. Око те Лознице водили су се крвави бојеви и нама су позната страдања Подринаца и Мачвана у току Светског рата, више него можда ма у коме другом крају предратне Србије, па ипак, после рата у великој, у уједињеној Југославији тај окружни суд нашим Мачванима и Подрицима укинут је, па су они упућени да иду нове десетине километара пешке, јер им је укинут суд у Лозници.

Такве и сличне случајеве хтела је Краљевска влада да исправи једном уредбом, хтела је да судове приближи народу, хтела је да задовољи народне потребе, али, видите, већина Финансијског одбора Сената је против тога, она хоће да се та одредба брише, она не жели да се та потреба задовољи, већина Финансијског одбора Сената не да то овлашћење Краљевској влади.

Господо, у § 43 тач. 2) — то је четврта примедба — стоји да се овлашћује Министар просвете да по одобрењу Министарског савета пропише уредбу са законском снагом о уређењу државне штампарije Краљевине Југославије.

Нека господа сенатори молили су да то буде у сагласности са Финансијским одборима Народног Претставништва. Господо, Краљевска влада је са задовољством примила такву једну одредбу, она са задовољством изјављује да ће радо сарађивати на томе да се та Уредба донесе у сагласности са Финансијским одборима Сената и Скупштине. Не може то да буде разлог да нас дели и Краљевска влада ће увек желети да своју одговорност може поделити са неким, а кад Сенат своју одговорност пружа Краљевској влади, ми смо изјавили и данас то понављам, ако је Сенат с тиме сагласан, да је Краљевска влада готова да се та Уредба донесе у споразуму са оба Финансијска одбора, и Скупштине и Сената.

Према томе и ова четврта примедба није оправдана и ова четврта примедба не може да опстане, јер је, господо, Краљевска влада у потпуности усваја.

Господо, пета је примедба код § 50, тачка 4, која гласи: „Овлашћује се Министар унутрашњих дела да може, изузетно од § 6 Закона о општинама, у року од 6 месеци по ступању на снагу овога Закона уредбом спајати општине, стварати нове општине разгруписавањем, као и одвајати поједина места од једне и придавати другој општини у опшним бановинама, у којима је извршено спајање општина по § 138 Закона о општинама. Овом уредбом могу се образовати општине са мање од 3.000 становника.“

Господо, ово спајање и разгруписавање општина већ је вршено по овом истом Закону и по овом истом § 138. Овде није реч о некој новини која у Закону није постојала, него је реч само о једном року који треба Краљевској влади продужити, да може још за неко извесно време вршити ово разгруписавање општина. Тиче се, господо, извесних немогућих

ствари, које данас у појединим општинама постоје. Мени су г.г. народни посланици скретали пажњу да на пр., мислим да је то било баш у Дубици у Босни, да се више сеоских општина спојило са једном варошицом и да су сељаци тако рећи постали господари вароши: Претседник општине сељак, одборници сељаци и онда је општина почела да мало води једну политику, која није сасвим одговарала варошким интересима. Чујем, да су господа из околних села рекла: Кад ми у селима немамо осветљења по улицама, зашто ће и тој вароши осветљење по улицама и дошло је једно немогуће стање сукоба варошана са сељацима и остала је варош без осветљења. У таквим случајевима Краљевска влада је мислила да ће одговорити народним потребама, да оно што народ жели буде извршено и где је потребно да се та разграничења опроведу. (Један сенатор са левице нешто додаје). Сваки је господар у свом дому: сељак на селу, а варошанин у вароши. Тако ће бити мира и реда свуда.

Али овде се тичало о поправкама у извесним крајевима где су са тим разграничењима чињене и велике неправде, нећу казати злоупотребе, али велике можда самовоље. Дошло се у немогућу ситуацију у појединим општинама и можда баш тамо одакле долази највећи протест против овога параграфа, а то је од стране нашег друга г. др. Крамера, можда да је баш ту разлог што због једног случаја који се већ свршио у Дравској бановини, треба сада, господо, ово разгруписавање онемогућити у свим другим бановинама. Ја ћу вам господо, дати једну врло интересантну званичну статистику. По том истом § 138, под ранијим владама које су имале то овлашћење, извршена су већ била нека разграничења општина, знате у каквом обиму? Ево, у том обиму: у Вардарској бановини свега 75 случајева, у Моравској бановини свега 6 случајева, у Врбаској бановини свега 5 случајева, а господо, шта мислите у Дравској бановини колико случајева? 353 случаја; 353 разгруписавања и груписавања општина извршено је у Дравској бановини!

(Иван Пуцел: Зашто не кажете да је потреба постојала? Мин. унутрашњих послова Др. Антон Корошец: То је партијско-политичка потреба! Иван Пуцел: Има општина са 260 душа, господине Претседниче! Знамо ми господина Корочица! Др. Анђелиновић: Сада је демократски режим, нека народ одлучује! Мин. унутр. послова Др. Корошец: Немогуће је, кад одбор не пропусти. Ту је демократија, да! Онда кад сте груписали, то је била демократија?! Др. Анђелиновић: Није била г. Корочице; сада је демократија?!)

Господо, видите кад имате такав један случај да се у једној бановини толико много разгруписавања извршило, а у другим бановинама или никако или по пет и шест случајева, Краљевска влада мора повести рачуна о томе, шта је раније урађено, мора повести рачуна шта су потребе и интереси народа и да пошто саслуша мишљење народа оних крајева учини оно што мисли сам народ и државна власт да је најбоље и најцелесходније. Господо, мени се чини да та опозиција, која се показала у Финансијском одбору од стране Господина Крамера и која се жустро овде показује од стране нашег колеге г. Пуцела, врло лепо показује да овде постоји једна чисто политичка позадина... (Иван Пуцел: То није истина!)... и да је овде само један политички интерес који је у питању, али за који Краљ. влада сматра да те партијско-политичке интересе треба да

подчини општим државним и народним интересима. (Томо Јаджабетин: Било је времена, да се поднесе законска новела!) Кад би нас то делило, господине колега, ми би то урадили и врло радо; ако Сенат гласа за ову одредбу без одвајања.... (Смех и узвици: А, не може!)... ми ћемо врло радо донети такву законску одредбу. Али, видите, шта каже г. Анђелиновић, они су унапред решили, шта ће да раде, они су затворили уши и не слушају овде, шта ми говоримо. (Др. Грга Анђелиновић: Одговорићемо!) Ваша је одлука пала! (Др. Грга Анђелиновић: Јасно да је пала!)

Даља је примедба, господо — то је шеста примедба — у члану 51 тач. 10, где стоји, да до наредних редовних избора за општинске одборнике могу се избори вршити, не у року од два месеца, како је то законом предвиђено, него у року од шест месеци после распушта општинских одбора.

Има у неким крајевима наше државе таквих случајева и по закону требало би Министарство да нареди распуштање општинских одбора и нове изборе у року од два месеца. Ми ћемо имати у року од шест месеци редовне општинске изборе, и Краљевска влада није сматрала да је мудро и целисходно, да се у једној години узастопце два пута врше општински избори у тим крајевима.

Ја ћу вам рећи, да се то тиче поглавито, колико сам обавештен, Савске бановине, према томе једне покрајине, где никакви нарочити политичко партијски рачуни не могу Краљевску владу да руководе у одређивању ових избора и да би се напротив могло рећи да ова одредба, како је предложена од стране Краљевске владе, иде баш у корист оних општинских управа, које су под бившим Владама биле постављене, па према томе и под Владом ЈНС партије.

Господо, ми смо сматрали — видите, колико смо ми широкогрудни! — да треба да задржимо и те ЈНС општине у појединим крајевима не два месеца само, него шест месеци. Ми им указујемо пуно поверење до нових општинских избора! Али сматрамо, да није мудро, да није паметно завитлавати партијску борбу и изборну борбу у општинама у року од шест месеци два пута, и да је интерес државе и народа, да ти избори буду свега једанпут, а то је довољно!

Господо, једна даља примедба је учињена код истог § 51 тач. 12 — то је 7 примедба Финансијског одбора — где стоји, да се општински службеник може уклонити из службе кад то из важних државних интереса захтева надзорна власт. Господо, из важних државних интереса! Реч је, господо, о општинским службеницима, и мени је скренута пажња, да су поједини Министри и њихови органи скретали пажњу, да има извесних општинских службеника који не воде рачуна о најважнијим државним и националним интересима. И, да би ти људи могли бити склоњени ми не можемо то извршити, ако немамо овако једно овлашћење.

У овој земљи, господо, нико не ужива сталност, ни Министри ни други државни функционери, али неки општински службеници уживају сталност, и Краљевска влада је данас у том положају да не може заштитити државне и националне интересе, ако се неко од тих службеника о те интересе огреши. Ми смо дали објашњење тога законског овлашћења, рекли смо, који су државни интереси у питању, али, господо, онде где ми желимо да бранимо државне интересе, видите већина Финансијског одбора не да нама ни то овлашћење, она нас оставља

немоћне према људима, који се о те највише државне интересе огреше!

Краљевска влада није могла да прими одговорност на себе, да овакву једну одредбу не поднесе, она је своју дужност учинила, и ви бисте имали на себе да примите одговорност, ако средства која Краљевска влада тражи за одбрану државе, не желите да дате.

Осма примедба Финансијског одбора састоји се код § 71 Финансијског закона. § 71 тач. 1) говори о установљењу пољопривредних комора. Идеја пољопривредних комора, господо, не само да је општа потреба и жеља, него је она нарочито топло поздрављена и од самог Финансијског одбора. Већина Финансијског одбора сматра да је то једна врло корисна и добра мера. И у одборском извештају већине каже се: „Финансијски одбор топло поздравља ту намеру Краљевске владе.“ То је био тонао поздрав, али после тога дошло је једно „али“, па се каже: „Али Финансијски одбор не сматра да ту одлуку, кад и како да се оснују пољопривредне коморе, треба препустити појединим бановинама.“ „Кад и како“. Овде је, господо, једна случајна омашка Финансијског одбора, једна заблуда Финансијског одбора — ја то подвлачим, и на то вам скрећем пажњу. Нигде у овлашћењу у § 71 не стоји „како“, него само „кад“. Како ће се састављати те коморе, то је ствар не појединих банова, него Министарства пољопривреде и Министарског савета. Ми смо казали само: да ће те коморе бити установљене по одлуци бана и по саслушању Банског већа. Реч је само о томе, дакле, кад, а не како. Нису банови овде самостални. Нису они овде са пуном влашћу. Нису они овде независни. Не могу они да раде ту што хоће, него имају само да примене оно што буде одлучио Министарски савет, пошто саслушају Банско веће, ако се оно с тим сагласи. На основи те заблуде, Финансијски одбор прави нама примедбе и каже нам: Због тога „како“ ја то овлашћење не дам. Ја вам кажем, господо, да то „како“ у Закону не постоји! Постоји само „кад“, а не и како! И сва наша објашњења која смо дали члановима Финансијског одбора нису помогла. Већина Финансијског одбора неће да нам да то овлашћење, и како колега г. др. Анђелиновић рече: „Ми смо нашу одлуку већ донели“. Ви сте већ нашу одлуку донели, али ја хоћу да цела земља зна, да је та одлука донета о овом параграфу на основи једне заблуде, једне заблуде коју Краљевска влада исправља, а ви нећете то да примите!

Господо, девета примедба Финансијског одбора састоји се код тачке 8 § 92 предлога Финансијског закона. Тачка 8 § 92 Финансијског закона врло је интересантна. Ја мислим да ће вас она можда највише занимати. Она гласи овако: „Државна болница за женске болести у Љубљани придаје се као одељење Општој државној болници у Љубљани. Њен буџет улази као саставни део буџета Опште државне болнице у Љубљани“.

Господо, да ли ће болница за женске болести у Љубљани бити придата као одељење Општој државној болници у Љубљани или не, то је „велико државно питање“, због кога се цео овај буџет од 10 милијарди и сва ова овлашћења имају да врате Народној скупштини, да она о њима поново решава! Изгледа да су и неки словеначки сенатори нарочито устали против ове одредбе. Ја сам овде посумњао помало у мога колегу г. др. Корошца, и мислио сам и овде да је то можда неки његов обрачун са г. Крамером, или са другим неким друговима из Словенач-

ке. Често се тако мисли, па сам често пута и ја био у таквој заблуди и помислио сам: Ево опет један словеначки орачун! Донео сам анкету, и могу вам рећи: да г. министар унутрашњих послова др. Корошец апсолутно никакве везе нема са овим спајањем болнице у Љубљани. Ја сам прочитао та акта, и ево како је дошло до овог параграфа.

Тадашњи оан г. Марушић, наш поштовани колега у овоме Дому, који је овде присутан, донео је био одлуку: да се болница за женске болести у Љубљани споји са Општом државном болницом у Љубљани. Г. Марушић, када је био оан Дравске бановине, донео је ту одлуку сасвим у духу закона. По закону о болницама, свака државна болница мора имати и одељење за женске болести.

Господин Марушић учинио је један сасвим правилан и у духу закона предлог који је био сасвим у своме реду. То је све било готово 1934 године. Али, господо, г. Министар социјалне политике г. Новак каже: Не, не. То је тачно и лепо да ви то треба да извршите, то је све сходно и по закону, али се то не може без једног новог законског прописа спровести. Г. Министар социјалне политике Новак каже, да треба да се спроведе то што жели Бан. Банска управа предлаже да се ово питање женске болнице расправи законодавним путем тј. да се иде пред Парламенат. То је све било 1934 године, а то значи пре него што је дошла влада др. Стојадиновића. И онда долази одлука Министра социјалне политике и ствар се упућује Главном санитетском савету у нашој држави. И главни санитетски савет каже: Јесте, не можете укинути једну болницу без законодавног овлашћења, али ту ствар треба извести, јер је то корисно и јер је то у духу закона. И зато треба донети једно законско овлашћење да се то спајање изврши.

Господо, моја Влада односно ресорни Министар нашао је овај досие, који се направио тако велики, и видео је одлуку г. Бана Марушића, видео је одлуку Санитетског савета и извршио је једну одлуку верујући да чини једну пријатност нашем другу из опозиције г. Марушићу. Нисмо, господо, ни знали да ће то питање бити предмет специјалне тачке Финансијског одбора и да ће, господо, због те тачке опет цео буџет морати да иде пред Народну скупштину!

Ја сам, господо, и ово обавештење дао, али ни то обавештење није помогло и господа из већине Финансијског одбора кажу: не, не, не! И због женске болнице у Љубљани, због питања о томе: да ли ће да се она споји или неће, има сада цео буџет да се врати Скупштини и има сада цео државни буџет да дође у питање!

Али, господо, идемо даље. Код тачке 3 § 97, — и то је ваша десета примедба, — жели се да нам се стави рок за доношење политичких закона, и ви, господо, кажете: Добро је то. Ви хоћете да донесете политичке законе. Што се тиче избора остављате Влади пуно поверење да изабере дан за те изборе, али нам велите: са Законом о зборовима и удружењима и са Законом о штампи морате пожурити, јер за шест месеци морате нам дати те слободе. Међутим, господо, ми смо тај закон о штампи и закон о зборовима и удружењима наследили, то су ваши закони, то су закони Владе у којој је седео и г. Анђелиновић, у којој је седео и г. Крамер, у којој је седео и г. Пуцељ (Један глас: И г. др. Корошец!) и г. Корошец! (Мин. унутрашњих дела Др. Корошец: Ја их бар лојално вршим, а ви не! Др. Анђелиновић: То је била ауторитативна Влада, а ово је демократска!)

Ви нам у вашој интерпелацији стално пребацијете, да је дозвољено у штампи да се пише о свему што је свето у земљи, да је дозвољено да се руше ауторитети, да се руши државна власт, и да се руше закони и ви нам у вашој интерпелацији и у вашим говорима стално пребацијете да је штампа сувише слободна, да су зборови сувише слободни, да се зборише и говори на свима странама и у целој земљи и ви нам кажете да смо сувише либерални због тога, што се држе овако слободни зборови у нашој земљи и што се овако пише у штампи. А с друге стране ви кажете у Финансијском одбору: Мала је ово слобода, треба нам још више слободе дати! А ја се, господо, бојим да ако би смо ми дали више слобода, да би највише пропатила господа, која припадају странци ЈНС и Клубу ЈНС...

Ја могу да вам кажем да су моје инструкције у колико можемо вршити надзор над штампом увек биле те, да се о свима Владама а нарочито о оним Владама пре 1931 године воде, господо, дужни обзир у општем интересу, а не у интересу ове или оне партије.

Али, господо, Влади која је одговорна за ред и поредак у земљи, тој Влади треба дозволити да законе који постоје, примени либерално, али у границама да ред и поредак у земљи не буду нарушени. Краљевска влада — кад је већ реч о политичким законима, — не може да прими никаква ограничења ове врсте. (Јово Бањанин: нешто смеје). Мени је мило да видим вас, господине Бањанине, да се смејете. (Јово Бањанин: Па и ви се смешкате!) Али мој осмех није ретка ствар, док је осмејак г. Бањанина ретка ствар! Ја се надам да ће ово бити знак бољих времена и бољих односа у Сенату између Владе и госпде сенатора. (Јово Бањанин: Да, али кад се поправите!)

Господо, једанаеста примедба у извештају Финансијског одбора јесте у § 100. Ми смо у § 100 донели једно овлашћење, где стоји: „Овлашћује се Министарски савет да на предлог Министра правде, изузетно од постојећих законских прописа, може доносити решења о томе како се има поступити и дефинитивно ликвидирати имовина и архива бивших политичких странака, забрањених 1929 године“. Верујте, господо, кад смо ово овлашћење тражили, ја сам мислио да ће ми цео Сенат аплаудирати. Мислио сам да ћете ви, који нас оптужујете да смо васкресли старе партије, мислио сам да ћете заједно са нама сагласити се да ликвидирамо старе партије, да довршимо оно дело које сте ви започели. Ми из ЈРЗ партије налазимо се у чудном положају. Ми смо усвојили ваше гледиште да се бивша радикална странка не може да обнови. Ја сам лично уложио велике напоре, и благодарећи увиђавности господина др. Корошеца и др. Спахе, ми смо створили једну велику политичку партију. Ви који сте мало општрије иступили према друговима у Влади, могуће општрије према њима, него према мени, помислите шта би било да су др. Корошец и др. Спахо тамо на другој страни баријере, да господа нису у Влади, ни у ЈРЗ партији, него да су у некој другој партији, са којом се ми начелно разликујемо.

Ми смо хтели да ликвидирамо имовину старих партија. Ја сам се обавештавао које партије имају имовину. Мислио сам да и Словенска људска странка има имовину, јер су у њој људи интељивни, па сам мислио да она има нешто пара. (Смех. — Др. Анђелиновић: Само су они била паметни, па су...) Како кажем ја сам, господо, мислио да можда Сло-

венска људска странка има новаца, али сам се уверио, да нема ни пет пара. Заплењено је само неколико писама и аката. Ни једна друга партија нема имовине сем бивше Народне радикалне странке, и то хотел „Париз“ на Теразијама. Ми смо тражили овлашћење да ту имовину ликвидирамо. Нисмо рекли како. Ми смо могли решити да се та имовина преда народу или да се ништа не реши, или да се преда ЈРЗ или коме другоме, али кад смо тражили овлашћење, ми смо били свесни одговорности које примамо и према партиским друговима и према целом народу, да оно што будемо урадили, буде правично, исправно и добро.

Ви господо, који сте против старих партија не дате да ликвидирамо имовину старих партија. (Гласови: Не, не, само по закону!) Ви знате, господо, у какав положај нас стављате. ЈРЗ партија је данас само кираџија у хотел „Паризу“, кираџија бивше радикалне странке, а имовином бивше радикалне странке управља Управа вароши и два татора. И ви господо не дате да се укине то стање које треба да ликвидирамо. (Гласови: Нека га суд ликвидира, Ви не!). Ја господо, не видим логику у вашем држању (**Др. Грга Анђелиновић:** Не морате бити тамо кираџија; можете ви на другом месту, на пр. у „Деванхи“ узети један спрат. *Мин. ун. послова др. Корочић:* Тамо нема места, тамо сте све заузели ви!). Господо, то је моћ навике. Ми из ЈРЗ научили смо на хотел „Париз“; господа из ЈНС научили су на „Деванху“. Сваки има свој укус, свој преферанс. Ми вас у „Деванхи“ не дирамо ништа.

Видите, господо, кажете да се то питање судски расправља. Ви сте овде казали у своме извештају једну тешку реч и мени се чини једну критику, коју ми писмо хтели да учинимо и које смо се увек оглађивали да то чинимо. Ви у извештају Финансијског одбора на стр. 20 кажете: „Финансијски одбор против таквог овлашћења мора најозбиљније да устане. Приватна својина је заштићена постојећим општим законским прописима и приватна права појединаца па и правних лица не могу бити предмет никаквих изузетних мера. Одузимати специјалним законом приватну имовину, и када није у питању један крупни државни или уопште национални интерес, значи дирати у основе нашег друштвеног и моралног поретка“. (Гласови: Тако је!). Тачно, господо, али ко дира у приватну својину приватних и правних лица, ко одузима радикалној странци то право? Господо, не одузима ЈРЗ ни то моја влада одузима и дира у приватну својину. То је извршено пре доласка наше владе. (**Бањанин:** Нема шта да се ликвидира!) Ја сам консултовао правнике и они су казали да не постоји закон да судови могу расправљати о том спору. Уколико има могућности да се то решава судским путем, ако има судског пута, нека онда то расправља суд. Мени су правници казали да нема судског пута, да се ту мора донети специјалан закон, јер по закону имовина бивших странака има се секвестрирати, али закон не решава шта ће бити са њом. Она није постала ни државна, ни партијска, ни старе ни нове странке. Хотел Париз је данас чардак ни на небу, ни на земљи. Ако има судског пута, Краљевска влада то са задовољством прима и ја од тога нећу правити питање, ако је да се прими и ако је једино то што нас дели, Краљевска влада, будите уверени, неће никада од овога овлашћења правити употребу. (Гласови: Примите амандман!) Примам са изјавом да се сагласимо како сам ја казао! Према томе ни ово пи-

тање не може да нас дели, јер Краљевска влада најмање мисли, да је то неко важно државно питање и да бити и небити буџета треба да базира на параграфу хотел „Париза“ исто онолико, колико и онога о женској болници у Љубљани.

Господо, најзад, ваша последња примедба садржана је у § 105. тач. 1. То је ваша дванаеста примедба, а има их свега 12, где стоји: „Овлашћује се Министар финансија да по одобрењу Министарског савета, Уредбом са законском снагом пропише организацију Поштанске штедионице, без измене Закона о чиновницима.“

Према томе, господо, ми смо тражили да пропишемо организацију Уредбом, а Фин. одбор каже: додајте речи „унутрашњу организацију“. Господо, нико не мисли на никакву спољашњу организацију! Реч је о Поштанској штедионици, и само може бити речи о њеном унутрашњем уређењу, о њеној унутрашњој организацији. И ако је ту било неке сумње, ја свечано изјављујем, да се ни на какву другу организацију није мислило, него на унутрашњу организацију Поштанске штедионице.

Господо, видите, ја сам одговорио тачку по тачку на све примедбе Финансијског одбора, и ја сам показао, мислим, да ни једна од тих тачака не може издржати објективну критику. Нема ни једне тачке, која нас дели. Нису нигде у питању државни ни национални интереси; нису у питању виши интереси нашег народа; није у питању државно, народно јединство. Нас деле ситне ствари, безначајне ствари, о којима правите примедбу и због којих безначајних ствари ви желите, да се цео буџет врати Народној скупштини. Али, ако нису ваше примедбе објективне, ако оне не могу издржати критику, онда, остаје: да нису некакве друге жеље или намере у питању? И ми смо чули са ове средине речи: „Јест, то је лепо и красно, али ми немамо поверења у Владу“, и изгледа да је то једино питање које нас дели: питање поверења према Краљевској влади!

Ја се, господо, бојим да ви, који сте на свакоме кораку браниоци Устава, и нарочито се истичете као уставо-браниоци, и ако смо на истом терену, и ми смо се на Устав заклели, бојим се, да ту не пођете путем, који не би био у духу Устава! И ако би то били ваши главни разлози, не би били у сагласности са јасним уставним одредбама. Има једна одредба у Уставу, која карактерише овај Устав, а то је § 1 који каже: „Краљевина је Југославија наследна и уставна монархија“. Немојте, господо, вашиим поступком, вашиим говорима и вашиим изјавама, да стварате Ви од уставне монархије парламентарну монархију! Немојте, господо, говорити о поверењу и неповерењу према Краљевској влади и немојте поћи овим путем, који би вас уставобранитеље довео у очигледан сукоб са овим Уставом!

Господо, нигде у свету Владе не падају пред Сенатом, по правилима парламентаризма. Ретки су изузеци, из специјалних и из нарочитих разлога, кад они нарочито желе пад владе у Сенату. Али по правилу, у парламентарним земљама, довољно је поверење Круне и Доњег Дома.

Господо, ако бисте тим путем ишли, ја се бојим, да се ви сами не огрешите о начело уставности, које ви сами највише пропагирате.

Па, господо, и само враћање, без обзира на питање поверења, пред Народну скупштину, и то је једно велико спorno питање: Може ли Сенат вратити буџет Скупштини? То је једно велико питање!

Ви сте чули мишљење нашег колеге Симоновића. Ви сте чули и читали мишљења наших професора универзитета, који нису ангажовани у питању буџета, ни у судбини владе, ни у односу Сената, ни у односу ЈРЗ. Ти професори универзитета казали су: да Сенат нема права да врати буџет Скупштини! Нема решења о питању сукоба Сената и Скупштине, и кад нема решења по нашем Уставу, тај сукоб мора бити избегнут!

Ја, господо, не бих желео, да Сенат пође једним погрешним путем и да Сенат, који први заједно са Краљевском владом треба да брани уставни принцип, било из разлога што доноси неке конкретне измене у закону, било из разлога што ЈНС клуб нема поверења у Краљевску владу, да због тога, велим, упути себе на пут, за кога јавно мишљење мисли, да није у складу са уставним одредбама и да сигурно није у складу са духом Устава, нити са оним што се хтело установом Сената да постигне.

Један наш друг од г. г. сенатора казао је: ја вам гарантујем за два клуба, независни и још један клуб, да ће гласати за ове измене у Финансијском закону које предлаже Финансијски одбор Сената. Али, господо, нису само та два Клуба у Скупштини, има још и четири друга, и какво ће њихово мишљење бити? Па, господо, шта ви мислите и о већини Народне скупштине? Питање је веома крупно. Овде би се створио сукоб између Народне скупштине и Сената, и ја не гарантујем какво ће гледиште у томе сукобу Народна скупштина да заузме. Ја вам, господо, отворено, као Претседник владе кажем, три пута ћу се размислити: да ли ћу као Претседник владе да предложим Народној скупштини да усвоји овај евентуални диктат Сената и да пред њим погне главу и онда, када, као што је рекао г. Симоновић, право и Устав нису на страни већине Финансијског одбора! Ја вам, господо, ако хоћете то да ризикујете, никакве гаранције не могу да дам за даљу будућност овога буџета и за пут и начин како треба даље да буде. Не само да је атмосфера тешка због атентата, она је тешка и због говора који су се чули овде у Сенату не само о Претседнику Народне скупштине, него и о целој Народној скупштини. И ја се бојим да са своје стране и Скупштина не да на то свој одговор, и бојим се у какву ће ситуацију доћи земља, ако се изазове сукоб између наша два законодавна дома, два висока фактора у нашој земљи. Ја с тога мислим, да није ни мудро ни опортуно, да Сенат, враћајући буџет Скупштини баца државу на један неизвесан пут, баца државни брод у несигурност и неизвесност. Ја не бих желео да Сенат буде тај фактор који изазива неред, немир и неспокојство; не бих желео да он буде онај фактор, који није конструктиван, конзервативан и сталожен фактор у нашој земљи. (Један глас: Немојте тако говорити!).

Ја говорим, господо, хладно и објективно, ја хоћу да сваки од г. г. сенатора буде свестан свога гласа и своје одговорности, а земља ће судити: ко је ишао правим путем и ко је и како радио за добро народа.

Ја, господо, желим још и једну трећу примедбу да учиним на ваше напомене. Ви хоћете да донесете одлуку и да предложите Сенату да се буџет врати Народној скупштини, али ја вас питам, господо, је ли то цео Сенат који то жели, је ли то једнодушно мишљење овога дома, свих 87 сенатора? Ко ће, господо, ту судбоносну одлуку да донесе где је у питању држава, где је у питању државни буџет, где је у питању да ли ће се првога априла исплатити

плате државном апарату и где ће се уопште ући у једну неизвесност? Ви сте, господо, много говорили о своме ЈНС клубу и ја на то нисам правно никакве примедбе. Али од пре неколико дана ми овде имамо још један Клуб, који се зове Радни Клуб. У томе Клубу има велики број сенатора и чини ми се да су ту снаге подељене и да можда само два или три гласа имају да реше судбину десно или лево. И, господо, хоће ли таква једна одлука од 2—3 гласа већине имати онај потребни ауторитет који одлуке Сената треба да имају? (Др. Анђелиновић: А у Скупштини?). У Скупштини је буџет изгласан са двотрећинском већином. (Др. Анђелиновић: 180 гласова). Са 185, господине Анђелиновићу!

Ви ћете говорити у име једне мале већине Сената. Ви кажете да говорите у име једне партије, а, господо, све што вам могу рећи јесте то: немојте прецењивати своју снагу у народу, одмерите своју снагу! Имали сте изборе 5 маја прошле године, имали сте састанке, имали сте зборове, имали сте конференције свију партија, па судите. Ја мислим, господо, да је мишљење јавнога мијења прилично фиксирано и утврђено о томе: колика је снага Југословенске националне странке у народу. И кад имате, господо, такву ситуацију, ја вам кажем још и то, да таква одлука не би имала онај ауторитет какав би требало да имаду одлуке Сената већ и због тога што њу доноси ЈНС клуб.

Ја разумем, господо, кад би био сукоб између Сената и Владе у неким крупним и битним питањима, као што је питање народног јединства, или о неком питању које је битно у Уставу, али оних 12 тачака не дирају битну суштину владине политике.

Ја вам, господо, кажем унапред, ја имам осећај да та ваша одлука не би имала довољан ауторитет.

Господо, ја хоћу најзад да учиним још једну примедбу, а то је, да је Сенат једна нова и једна млада установа и ви, господо, против Сената имате целу удружену опозицију, па хоћете сада да у тај положај баците и Краљевску владу и Југословенску радикалну заједницу и целу Народну скупштину. Господо, ја не бих желео да у тај сукоб дође Сенат у интересу самога Сената и мислим, да би Сенат у том сукобу претрпео много у своме угледу и да би то био један тежак удар за сам Сенат, од кога би се врло тешко могао опоравити.

Краљевска влада и Југословенска радикална заједница жели, да се сачува углед Сената, жели да Сенат популарише, да подигне његов углед и ја вас молим, господо, немојте нас спречавати на том путу који је наш заједнички!

Према томе, господо, ја сам у главном свој говор завршио. Ја сам хтео да апелирам на ваш разум и на ваш патриотизам, хтео сам да путем убеђивања покажем, колико су ситне примедбе које се чине и колико би с друге стране био крупан и судбоносан пут, којим се пошло, ако би се овај буџет вратио Народној скупштини. Ја не бих желео, господо, да, са каквим случајем, са 2 до 3 гласа већине, — не знам да ли сте сигурни да ћете и толико имати у вашој већини, — не бих желео, да Сенат пође тим путем, да пође једним погрешним путем, једним врло опасним путем.

Ја, господо, желим да кажем, и то да подвучем, да сам се овим нашим разговором и убеђивањем трудио да покажем неправилност и неоправданост нашега схватања. Ја нисам тражио никакве друге мере да овде у Сенату добијем већину, и ја хоћу, господо, нарочито да се оградим од једне мере, која

ми је неоправдано приписивана, као да сам ја имао намеру да предложим Краљевском намесништву постављење нових сенатора или смењивање сенатора по чл. 52 Устава. То је далеко од мене, и ја сам само желео да путем убеђивања у Сенату добијем већину и да тако дођем до једнога правилнога решења.

Ја завршујући, господо, свој говор желим да на вас апелујем, да не бацате земљу у вртлог неизвесности. Немојте уздрмати веру и поверење у потребу Сената! Узвисите се над свим партиским интересима, не дајте да се скрене с пута којим Сенат треба да иде!

Не само као Претседник Краљевске владе, већ и као ваш сенаторски друг, ја чиним апел на вас да гласате Финансијски закон онако како га је Краљевска влада предложила и Народна скупштина усвојила. Ја чиним апел на вас, да гласате против извештаја већине Финансијског одбора. (Дуготрајан и буран аплауз на левици).

Претседник др. Љубомир Томашић: За реч се пријавио сенатор г. Бањанин.

Јово Бањанин: Господо сенатори, г. Претседник владе изволео је да ме упуту на моју дужност, која извире из последње воље Великога Краља. Он се прилично дуго задржао на томе делу свога говора, тако да је то испало као мала школска лекција о добром владању за несташну и непослушну децу. Г. Претседник владе сам је констатовао да сам ја нешто мало старији од њега, што је свакако за њега врло пријатна ствар, и зато баш, господо, ја ову лекцију са захвалношћу отклањам. Ја, господо, већ око 40 година учествујем у јавном животу, знам и права и дужности своје, и зато не требам у томе погледу никаквих упута. Последња воља Великога Краља, у којој је и мени намењено једно нарочито поверење, највећа је част и највећа светиња мога живота, и нека г. Претседник владе буде уверен да ја врло озбиљно и врло савесно пазим на ту част и дужност.

Сви моји другови у Сенату сетиле се да је једног дана, кад се Сенат састао после најстрашније трагедије у Марсељу, прва моја изјава била међу пријатељима да не желим више да учествујем ни у каквој дискусији у овом високом Дому. Ја сам, господо, одмах положио и част потпретседника Клуба Југословенске националне странке. Одбио сам избор у свима одборима. Сената и изјавио да више с овога места нећу узимати реч, и још више, да нећу узимати реч нигде у јавности. Али ако г. Претседник мене потсећа на »noblesse oblige«, онда нека буде уверен, да за мене стоје речи »noblesse oblige«. Ова обавеза коју сам добио последњом вољом Великога Краља, веже ме да останем веран аманету Великога Краља. (Аплауз). Ја сам, господо, дуго ћутао, јер сам веровао да ће се продужити политика Великога Краља. Али кад сам дошао до уверења да државна политика скреће с пута који јој је одредио Велики Краљ, онда сам сматрао да нико у овој земљи нема права да буде неутралан и повучен, да сваки има да прими своју одговорност, и ту одговорност примам и ја на себе.

Ја сам, господо, узео реч онда, кад сам био готово сигуран да та политика више не одговара манифесту од 6 јануара, и добио сам зато потврду и у овом Дому, последњих дана, кад се око Владе г. др. Стојадиновића почело окупљати све оно што одбија југословенску мисао и што се одриче ње. Ми смо, господо, доживели и то да је из круга људи, који помажу г. др. Стојадиновића, пала реч да се Срби,

Хрвати и Словенци могу и да разиђу из Југославије. Г. Претседник владе није демантовао тога свог политичког пријатеља, и онда не може тражити од мене, да ја будем у том питању неутралан. (*Претседник Министарског савета др. Милан Стојадиновић:* Ја то нисам никада чуо!) Узмите стенографске белешке. То је речено на седници на којој сте ви одговарали на интерпелацију.

Г. Претседник је рекао да сам ја у Сенату напао г. Ђирића, претседника Народне скупштине. Ја сам напао — ако се то зове нападај — г. Ђирића, као политичара, који је почео по Војводини да организује акцију да постане вођа војвођанских Срба, јер су то његове амбиције. У том правцу ја сам, разуме се, говорио против њега.

Ја знам прилично прилике и у другим државама, какав је однос између једнога и другог дома Народног претставништва, и будите уверени, да ја поштујем Народну скупштину много више можда него они који говоре и опомињу да је треба поштовати (Одобравање). Али кад г. Претседник владе каже да нема примера у парламентарној историји, да се овако из једнога дома напада претседник другог дома Народног претставништва, онда му ја кажем, господо: да, доиста нема примера у парламентарној историји, да се и у Народној скупштини и ових последњих дана у Сенату догађа оно, што се догађало.

С тиме сам свршио (Пљескање).

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има г. сенатор Крамер.

Dr. Albert Kramer: Gospodo senatori, odmah u početku svoga govora rekao bih jednu reč žaljenja. Ja mislim da g. Pretsednik Kraljevske vlade nije napravio sretan uvod u našu zaključnu diskusiju svojim obračunavanjem s našim drugom g. Banjaninom.

Naš drug, gospodo, nije pred nama pravio nikakve političke i partiske račune, nije vodio nikakvu borbu za ma koje partiske interese, nego je pred nama govorio kao branitelj, zastupnik jedne velike i to jugoslovenske ideologije i zbog toga smo smeli da očekujemo da ova lična nota ne ude u tu našu diskusiju.

I u onoj drugoj stvari moram da kažem Gospodinu Pretsedniku: U ovome domu nije bio nikako napadan gospodin Pretsednik Narodne skupštine kao takav, a još manje Narodna skupština. Prema tome nije bilo potrebno da se protiv našeg Senata uzima u odbranu drugo zakonodavno naše telo. Mi znamo šta je naša dužnost prema njemu i cenimo potrebu međusobnog poštovanja i obzira. Ja bih na reči g. Pretsednika Kraljevske vlade mogao da navedem napadače u kojima se sa poluzvanične strane ta Narodna skupština zvala „Zbor dešperatera“. (Uzvici: Tako je!) Ali, ja, gospodo, mislim da nije vreme za te vrste polemike i da treba da pre svega odgovorim na zamerke, koje je g. Pretsednik Kraljevske vlade učinio većini Finansijskog odbora odnosno njegovom izveštaju, na zamerke koje imaju da uplivišu na konačnu odluku ovoga visokog doma.

Gospodin Pretsednik Kraljevske vlade smatra da smo mi pošli jednim pogrešnim putem. On kaže da smo pre svega učinili krivo, kad smo u ovom svom izveštaju izneli izvesne konstatacije u pogledu načina kako je taj budžet došao pred nas. On tvrdi da je taj budžet došao sa autoritetom od $\frac{2}{3}$ glasova Narodne skupštine. Ja moram to da korigiram. Narodna skupština broji po Ustavu i rezultatu izbora

370 poslanika, a od tih 370 samo 185 je dalo svoj glas za budžetski predlog Kralj. vlade. (*Pretsednik Min. Saveta dr. Milan Stojadinović*: Je li g. Maček sa Vama? *Jovo Banjanin*: A je li s Vama? *Pretsednik Min. saveta dr. Mil. Stojadinović*: Je li Udružena opozicija sa Vama?) G. Maček nije, a g. Vilder je sa Vama.

Da predemo na pojedine naše predloge protiv kojih je činio g. Predsednik Kraljevske vlade svoje zamerke. On nam pre svega zamerava da nismo mogli da shvatimo sadržinu i značaj § 35 Fin. zakona, koji govori o mogućnosti zabrane svojine u pograničnim zonama naše države za strane državljane. Mi smo naprotiv, gospodo, u Finansijskom odboru baš tu odredbu pozdravili. Činili smo svoje primedbe na njenu juridičnu stilizaciju koja je vrlo pogrešna. G. Ministar pravde seća se da smo ga pitali: je li to izišlo iz njegovog ministarstva i on je kazao da nije. Po samom svom tekstu ta odredba je naime takva, da ne može da u potpunosti postigne svoj cilj, jer za izvesne pravne radnje sa strane stranih državljana uopšte nije ništa predviđeno. Ali mi smo to ostavili, nego smo samo hteli da zaštitimo naš jugoslovenski elemenat, koji poseduje nepokretnosti u našim pograničnim krajevima a zbog formalnih nekih nedostataka nije dobio naše državljanstvo. Ne smemo da dopustimo da se sa tim ljudima, koji su naše krvi i našeg jezika, postupa kao sa neželjenim strancima. Mi smo dakle upozorili na jednu omašku koja se očividno desila, jer je iznimka u pogledu Jugoslovena bila i u starim odredbama Finansijskog zakona; poslednji put 1925 ili 1926 god. Prema tome naša izmena koju predlažemo sasvim je i u potpunosti opravdana.

G. Predsednik vlade je majstor u razlaganju, molim, ja moram da mu učinim taj kompliment (*Pretsednik vlade dr. Stojadinović*: Molim lepo) i vrlo spretno je pokušavao da nam obrazloži važnost odredbe § 51. tačka 3 i 5. Time su, kaže on, ostvareni samo potrebni uslovi da možemo u krajeve gde nema dovoljno sudija premestiti sudije iz onih krajeva gde ih ima suviše. Ja bih pitao g. Predsednika da nam kaže te krajeve u našoj zemlji gde ima suviše sudija? A ovlaštenje po t. 5., kaže, ide za tim, da dovršimo gde sudska organizacija još nije dovršena! Vrlo lepo, ali sudska organizacija je pitanje zakona. Gospodo, priznajem da može biti argumenata za takva ovlaštenja. Ali isto tako otvorena su na taj način vrata za svaku političko-partijsku zloupotrebu sa tim paragrafom. (Glavi: Tako jel!). I kad stojimo pred takvom dilemom onda smo bili dužni da kažemo: Tu je jedan slučaj gde ne treba da se dopušta, da se Finansijskim zakonom menjaju pozitivni zakoni i stvaraju neprestano rupe u ceo sistem našeg zakonodavstva. Bilo je dakle i principijelnih razloga i da sprečimo partijsku zloupotrebu, kad smo, priznavajući izvesne argumente g. Ministra pravde, ipak se rešili da te dve tačke ne možemo da primimo.

§ 43 odnosi se na Državnu štampariju. Mi smo se sa g. Ministrom složili da takve stvari ne mogu da se rešavaju samo birokratski sa strane Kraljevske vlade. Pitanje Uredbe o Državnoj štampariji je i jedno veliko privredno pitanje, gospodo. Mi znamo, koliko je bilo već konflikata zbog stalne konkurencije državnih preduzeća, osobito štamparskih protiv privatne radinosti, koliko je bilo nesuglasica u našem štamparskom obrtu. Naglasili smo da se takva pi-

tanja ne smeju rešavati čisto birokratski, i da je potrebna saradnja faktora Narodnog predstavništva. Gospodin Ministar je izjavio, da deli naše mišljenje, ali takva izjava Ministra, koji može sutra da svoje mesto preda svome nasledniku, ako ne sutra, prekositra, ne može biti nikakva garancija. Naš zaključak tek stvara tu garanciju.

Sad dolazimo na ove velike političke stvari. Prvo § 50. G. Predsednik je dao jedno objašnjenje, za koje moram da kažem, da ono u nikakvom obziru i nikakvom pogledu nema svoga stvarnog osnova. On kaže: pa u § 50 tač. 2 data je Vladi samo jedna mogućnost, da ispravi pogreške iz prošlosti, koje su se izvršile kod komasacije opština, jer — kaže — u nekim Banovinama je ta stvar bila izvršena sasvim normalno, izvestan ne velik broj opština je bio komasiran, a u Dravskoj banovini se vidi, šta je hteo gospodin Kramer! U Dravskoj banovini prošli režim je pregrupirao 350 opština! Tačno. Ali gospodin Predsednik Kraljevske vlade je pogrešno obavešten. Komasacija opština, gospodo, izvršena je po strogoj odredbi Zakona o opštinama iz godine 1932, po kome zakonu smo trebali da u Jugoslaviji stvorimo t. zv. veliku opštinu, koja normalno ne bi smela da ima manje od 3.000 stanovnika. Nažalost, gospodo, taj je zakon bio izvršen u glavnom samo u Dravskoj banovini, u Savskoj banovini, gde su velike opštine ranije postojale, kao i u Primorskoj banovini, a u onim Banovinama, koje je g. Predsednik Kraljevske vlade spomenuo, izvršenje toga zakona bilo je obustavljeno. Kraljevska vlada je to učinila mislim sa jednim posebnim zaključkom, svojevremeno iz raznih političkih razloga. I tako je tačno da je u Dravskoj banovini izvršeno 350 i više prekomasacija, komasacijskih radnji. Tamo je naime na jedan milion stanovnika bilo oko 1500 opština i pojedine opštine imale su svega po 243 stanovnika. Komasacijom je u toj Banovini stvoreno svega 500 opština po novome zakonu. Sama komasacija je bila izvršena po konzultaciji prestavnika naroda, opštinskih odbora itd. Ako su bile učinjene protiv volje pučanstva neke greške u Dravskoj, ili Vardarskoj, ili Moravskoj banovini, ili ma kojoj drugoj Banovini, u § 138 Zak. o opštinama je data puna mogućnost da volja naroda dođe do izražaja i da se greške poprave. (*Ministar unutrašnjih poslova dr. Anton Korošec*: Moraju odbori dati pristanak, a odbori ne daju!) Ne moraju! (*Dr. Korošec*: Moraju!) Kad se dve opštine spajaju! (*Dr. Korošec*: § 138!)

Vrlo rado primam napomenu g. Predsednika vlade, da su sprovedene i vrlo nezgodne stvari. G. predsednik ima pravo: Varošice koje predstavljaju u našem nacionalnom životu male centre i privredne i socijalne, a osobito kulturne, one ne bi smele da se utope u svoju okolinu pa da izgube svaku volju i tendenciju ka urbanizaciji. A baš to se kod nas radi i sad na osnovu novog ovlašćenja ide se za tim, da se iz partijskih obzira kod nas sistematski sprovede i utopljenje tih varošica u ceosku okolinu. Pošto dakle, § 138 Opštinskog zakona pruža sve mogućnosti jednom demokratskom uređenju pitanja komasacija, a današnja Vlada kaže da je za demokratiju, za volju naroda, mislio sam, da ne treba dati Ministru unutrašnjih dela ovlašćenje da može sam po svojoj volji i po svome nahodenju tu komasaciju vršiti, osobito kad znamo da se danas instrumenat komasacije zlo-

upotrebljava čak i kao razlog za raspust opština, tamo gde se na drugi način ne mogu izazvati novi opštinski izbori,

Gospodo, ona ista argumentacija vredi i za opštinske činovnike. G. predsednik skoro nas pretstavljaja, i to nam se više puta desilo, kao da smo u Finansijskom odboru i u Senatu neki filokomuniste ili filoseparatiste, koji nemaju veće brige nego kako bi mogli da spreče ovu Vladu da u opštinama čuva državne interese. Ali, gospodo, mi imamo iskustva i vidimo šta se danas na terenu — na osnovu te rečenice o čuvanju interesa — radi, i znamo šta je zakon odredio o opštinskim činovnicima. Danas opštinski činovnici nisu više oni stari beležnici koje je — u nekim krajevima — mogla Vlada ili Ban po svome nahodenju da premešta iz opštine u opštinu. Opštinski činovnici su komunalni nameštenici koje opštine postavljaju i plaćaju; njihov položaj je zakonom osiguran, a protiv zloupotrebe njihovoga položaja postoje i disciplinski sud i Krivični zakon. A ako bude neki opštinski delovoda štetio državnim interesima, ja mislim da ima dovoljno zakonskih sredstava da se on privede redu, odnosno da se udalji od službe. Zbog toga smo mi sa pravom sumnjali, da ta tačka 12 ne sadrži jedno ovlašćenje, koje ima da da izvesnim faktorima u Kraljevskoj vladi mogućnost, da po svome partijskom nahodenju premeštaju i menjaju opštinske beležnike, ostavljajući brigu za njihovu egzistenciju opštini i da se tim vraćamo u staro vreme, gde je administrativna vlast raspolagala sa opštinskim činovnicima po miloj volji, a mi svi znamo šta je to značilo.

Što se tiče poljoprivrednih komora u izveštaju nalazi se zbilja jedan lapsus calami. Rečeno je, da ban odlučuje kad i kako ima da se osnuje poljoprivredna komora. Tačno je, da dotična odredba daje banovima pravo odluke samo kad imaju da se osnuju poljoprivredne komore. Mi smo bili za brisanje toga stava iz jednog principijelnog razloga. Mi smo pozdravili tu instituciju, ali smo smatrali da ona ne može da bude pokrajinska i regionalna i da se kao takva razvija. Poljoprivredne komore treba da obuhvate celu državu, o njihovom osnivanju neka donosi odluku onaj centralni faktor koji stvara i uredbu o njihovoj organizaciji. Ne možemo dopustiti da se naša državna teritorija i u tom pogledu deli opet na razne razvojne sfere i da se ta nova institucija u nekim krajevima uvede a u drugim eventualno ne. Tih razlika imamo već danas previše. Mi smo dakle zapravo iz poverenja prema Kraljevskoj vladi i g. Ministru poljoprivrede brisali drugi stav.

Skoro mi je teško odgovarati na ironične napomene g. Predsednika Kraljevske vlade u pogledu ženske bolnice u Ljubljani, jer sam veoma tangiran kao Slovenac i Ljubljančanin. Ali mogu da kažem g. Predsedniku ovo: Ako ste vi iz Kraljevske vlade mogli za manje stvari da unosite ovlašćenja u Finansijski zakon, onda ne možete zameriti ako mi, koji poznajemo problem i pitanje bolnica u Slovenačkoj, hoćemo da spasemo jednu lepu ustanovu, čiju je samostalnost odredila sama Kraljevska vlada, i koja je samostalnost danas više nego ikada potrebna, zbog dezolatnih prilika koje postoje u Državnoj bolnici u Ljubljani. Taj problem se ne rešava jednom administrativnom naredbom. Da je Kraljevska vlada unela u Finansijski zakon ovlašćenje da se u Ljubljani gradi nova Državna bolnica, mi bi bili veoma zahvalni na tome, i pitanje spajanja ženske bolnice s Opštom dr-

žavnom bolnicom ne bi uopšte bilo »pitanje«. Ali ta Opšta državna bolnica u Ljubljani, koja ima prostora za 600 bolesnika, a ima svakoga dana preko 900 bolesnika, u jednom je stanju, koje skoro svake godine izaziva opasnost septične epidemije. Imali smo svake godine tih slučajeva, što i g. Ministar unutrašnjih poslova vrlo dobro zna. I sada, prisajedinjenjem ženske bolnice jednoj drugoj bolnici, stvorila bi se bojazan da bi i ženska bolnica mogla doći na rđav glas. (Ministar unutrašnjih poslova dr. A. Korošec: Ja nisam za to znao). To je bio razlog zbog koga sam ja insistirao da se to pripojenje ne izvrši, i ja mislim da mi se to ne sme zameriti.

Sad dolazimo na političke zakone. G. Predsednik Kraljevske vlade je vrlo lako obišao to pitanje time, što je nas optužio da se mi tužimo kako ima previše slobode. Ja bih molio, gospodo, za dozvolu da protiv te insinuacije protestujem. Mi smo demokratski program Kraljevske vlade pozdravili i dali smo joj lane sva ovlašćenja koja je od nas tražila. Vlada nam je rekla da su Zakon o štampi, Zakon o udruženjima i Zakon o izboru narodnih poslanika jedna preka i neodloživa potreba i da su tako hitni, da ne može da riskira dugi proces normalnog parlamentarnog postupka u Narodnoj skupštini i Senatu. Vlada je za donošenje tih zakona tražila jedan skraćeni put. Mi smo verovali Kraljevskoj vladi, ali ta naša vera, moram da priznam, znatno je oslabila, a preključ g. Ministar unutrašnjih poslova potpuno je uništio tu našu veru. Jer, gospodo, on je pred nama rekao, da ne samo da o izborima za Narodnu skupštinu danas ne može biti reči, nego je rekao i to, da Zakon o zborovima nije potreban, jer smo, na osnovi sadašnjeg zakona došli već u jedan politički život koji je sasvim sličan političkom životu pre 6 januara, dakle u politički život koji ne iziskuje nikakav nov Zakon o zborovima. A o Zakonu o štampi g. Ministar unutrašnjih poslova je izjavio, da narod treba što više da se smiri, pa da se onda tek može govoriti o donošenju novog Zakona o štampi i ostalih političkih zakona!

Imam jedan dosije, iz kojega bih mogao nekoliko sati da vadim dokaze o tome šta radi naša cenzura. Nije na žalost istina da naša cenzura, kako je g. Ministar rekao, sprečava samo objavu napisa, vesti i članaka protivnih državnom uređenju i društvenom poretku. Priznajem da se izvesna komunistička literatura suprimira, ali gospodo, glavni zadatak naše cenzure upućen je na to, da sprečava slobodnu reč nacionalnim ljudima i kritiku režima i njegove stranke. Ja mogu tu svoju tvrdnju dokazati sa bezbrojnim dokumentima. Na žalost današnja cenzura nije nikakav »savetodavni organ« i ona ide čak i tako daleko, da smo od Presbira dobili naredenje, da se u buduće ne sme pisati o politici pok. Kralja Aleksandra i politici šestog januara (Ministar unutrašnjih poslova Dr. Anton Korošec: Da se ne piše uvredljivo!) Meni se ne mogu dati te instrukcije, da se ne piše uvredljivo. (Ministar dr. Korošec: Ko je to izdao?) Kraljevska policijska uprava u Ljubljani. (Ministar dr. Korošec: Vaša cenzura nije bila ništa manje žalosna!) Ja nisam čovek koga bi se moglo uveriti samo rečima, jer ja sam sam novinar, pa svakog dana doživljam tu praksu. Gospodo, ja bih mogao da pozovem iz ove sale svedoke, prisutne novinare, dobio bi ih 50 koji bi potvrdili da je svaka moja reč tačna. Bilo je u našim režimima stroge cenzure, ali mi nismo kazali da smo neki slobodari. (Dr. Anton Korošec: Za 50% je bolja sada cenzura, nego što je vaša bila!)

Pretsednik dr. Ljubomir Tomašić: Molim da se ne prekida govornika.

Dr. Albert Kramer (nastavlja): Mi smo pazili, da se ne piše protiv nacionalnog i državnog jedinstva. Gospodine Ministre, ja ne želim da se lično objašnjavam i da se to pitanje razvlači, ali ja ću naći i mogućnosti i prilike, da pitanje cenzure opširno raspravim i da dokažem, gospodo, da je danas stanje mnogo gore nego pod ranijim režimima.

Gospodo, svi smo prihvatili da zbilja treba u našem javnom životu više slobode i demokratije. Ali istinske, disciplinirane demokratije, koja ne pušta da se sa demokratskim gestovima i krilaticama ruši sve što je naš narod sagradio, one prave slobode, koja ne sprečava da se kaže slobodna reč političkom protivniku koji je na vlasti, ako te krupne reči nisu u suprotnosti sa opravdanim državnim i nacionalnim interesima. Nesumnjivo je da smo, kad gledamo i vidimo šta se radi, u pravu ako Vladi stavimo rok, da bar sada u drugoj godini ispunji svoje obećanje. Mi smo onomad čuli g. Predsednika Kraljevske vlade, koji nam je dokazivao da danas izbori nisu moguć, da je izborni zakon u neposrednoj vezi sa pitanjem samih izbora i da prema tome treba da ostavimo Kraljevskoj vladi kada treba da se donese izborni zakon. Mi smo tu izjavu g. Predsednika vlade primili lojalno na znanje i u Finansijskom odboru ostavili smo neograničeni rok za donošenje izbornog zakona. Ali ne razumem u kakvoj vezi sa izborima bi moglo biti pitanje drugih političkih zakona. Mi ne tražimo zakon o štampi koji traži g. Ljuba Davidović, a koji se sastoji iz tri reči, ali ne razumemo koja bi bila smetnja i zapreka za donošenje jednog, ako hoćete konzervativnog, ali malo slobodoumnijeg zakona nego je zakon režima od 1929 godine. Mi smo danas stavili jedan rok zbog toga, da javnosti i Kraljevskoj vladi predočimo hitnost donošenja zakona o štampi i o zborovima i udruženjima

Sada nešto o § 100. Ja bih želeo da Gospodin Predsednik Kraljevske vlade nije to govorio što nam je govorio. Čestoputa je vrlo prijatno slušati i gledati Vaš — dopustite mi Gospodine Predsedniče — smejući se cinizam, ali ipak to je jedna stvar za koju bi bilo najbolje da obustavimo svaku dalju diskusiju. Ja mislim da smo bili u potpunom pravu kad smo kazali da princip privatne svojine, privatnog vlasništva ne može biti predmet specijalnih izuzetnih zakona. Ovaj § 100, neka Gospodin Predsednik vlade stotinu puta drukčije kaže, izričito ovlašćuje Kraljevsku vladu da likvidira 20 miliona ili koliko već iznosi imovina hotela »Pariz«, svojine bivše radikalne stranke i to izuzetno od postojećih zakona. Ako je g. Predsednik Kraljevske vlade hteo da to pitanje objektivno likvidira, onda je Kraljevska vlada trebala da to učini na drugi način, trebala je Kraljevska vlada da dode sa jednim posebnim zakonom i Narodno predstavništvo — ako zbilja ne postoji nikakav stvarni vlasnik toga imanja — sigurno ne bi se protivilo da se taj imetak, koji je bio u vlasništvu jedne bivše narodne partije, opet vrati narodu. Ali, gospodo, da mi ovlastimo vladu da ona dosudi taj imetak svojoj partiji, to se sa moralnog stanovišta, pa i sa političkog, a osobito i sa stanovišta društvenog porekta, ne može ni sa jednom reči da brani.

Ako JRZ smatra da ima neko pravo, onda mi odgovaramo gospodi koja su vode JRZ: Izvolite na sudski put, jer vi koji ste u vodstvu te partije ne možete

za sebe tražiti pravo, da mimo zakonskih odredaba određujete sudbinu toga imetka, na koji vi sami aspirirate. (Glasovi: Tako je!)

Pošto je tako g. Predsednik sa nama obračunao, a vidi se da taj obračun nije bio sasvim solidan, postavio je pitanje: da li Senat ima pravo da uopšte ozbiljno rešava o budžetu, t.j. da učini u njemu i promene. Usvojio je gledište našeg poštovanog druga g. Simonovića koji misli da je Senat u pogledu budžeta samo poštar, jer on ima samo da primi budžet od Narodne skupštine i da ga sprovede »na potpis«. Tu se citiraju naše veličine javnoga prava, a osobito se citira i navodi prvi naš čovek na tome polju Slobodan Jovanović, da je ne znam neke stvari mnogo tajanstvene kazao. I ja imam pred sobom jedno mišljenje Slobodana Jovanovića o budžetskom pravu i budžetu. Tu Slobodan Jovanović ne samo da kaže da je Senat po tome pitanju ravnopravan sa Narodnom skupštinom, nego smatra da »kod takvog stanja stvari je položaj Gornjeg doma u budžetskom pitanju jači nego položaj Donjeg doma. Ma kako zatezao Gornji dom, ne bi rizikovao ništa u svome pravu«. Da li će se i ukoliko Gornji dom time koristiti u praksi, to je političko pitanje, ali pravno pitanje je raščišćeno i ne može drukčije da bude. Jer da je Ustav hteo da nam dodeli u pitanju državnog budžeta jednu podređenu ulogu, gospodo, Ustav bi to i kazao. A, gospodo, Ustav je Senat, tu instituciju uveo u naš javni život ne samo da Senat bude budni čuvar narodnog i državnog jedinstva, nego da bude i trezven i dobro promišljeni regulator našeg zakonodavstva. Senat je svoju dužnost u tom pogledu već više puta ispunio. On je već 5 puta vraćao Zakone Narodnoj skupštini, a gospodo, sigurno ima Kraljevski Senat prava da i o najvažnijem zakonu koji se u toku godine raspravljao, o Zakonu o državnom gazdinstvu, na kome počiva celokupni državni život u toku godine, kaže svoju ozbiljnu reč. (Tako je!) Senat je tu svoju dužnost vršio. On je svake godine činio vrlo ozbiljne zamerke i primedbe i već je jedan put došlo do razmimoilaženja. Ali je onda Senat još za nevolju primio k znanju ovakva obećanja kakva nam je dao danas Predsednik Kraljevske vlade. U ovogodišnjem Finansijskom zakonu opet je pojačan sistem arogiranja zakonodavne kompetencije od strane Kraljevske vlade, pa skoro nema ni jedne grane državne delatnosti za koju Kraljevska vlada, mesto da predloži normalne zakone, ne bi tražila zakonska ovlašćenja za uredbe itd. To je doduše jedan stari naš sistem, to je zakonodavni omnibus Finansijskih zakona u kojem se vozi sve što se u toku godine nakupi i pokupi. Na taj način stvaraju se i rupe u legislaturi. Tipičan primer su u § 43 ovlašćenja koja se daju Min. pravde, i to u jednoj stilizaciji, koja je kod nas pobudila sumnju. Ko zna da li neće, ja ne kažem za sadašnjeg Ministra pravde koji tu sedi, i posle stupanja na snagu sudske nezavisnosti 3 septembra, Ministar pravde slobodno premeštati sudije po svome nahodenju, oslanjajući se na ovlašćenja iz ovog paragrafa?

Gospodo, mi smo bili dužni da te principiellne stvari raščistimo i vršili smo tu svoju dužnost kao članovi ovog doma, a ne kao opozicija koja hoće da pravi Kraljevskoj vladi teškoće. Gospoda koja su prisustvovala sednicama Fin. odbora — to nismo bili samo mi članovi nego skoro čitav Senat — znaju u kakvom prijateljskom tonu, sa kakvom popustljivošću i sa koliko umerenosti smo vodili diskusiju. Rado smo primili svako obaveštenje i odustali od naših za-

meraka, čim smo se malo mogli uveriti, da je jedna ili druga stvar ozbiljno hitna. Ali tamo gde smo osećali dužnost da stavimo barijeru protiv svakog pokušaja zloupotreba naših zakona, tamo smo bili neumljivi. I zbog toga smo brisali ovlašćenja, iza kojih se kriju takve stvari. Za resor g. Ministra unutrašnjih poslova, duboko sam uveren, da mogu tražena ovlašćenja dati povod za teške zloupotrebe.

Ja moram dakle reći g. Predsedniku Ministarskog saveta, da smo se poslužili svojim pravom, da smo izvršili jednu svoju dužnost sa najboljom voljom, da izvesne principe naglasimo i da izvesne nesreće sprečimo. Sad nam kaže g. Predsednik vlade da mi svojom odlukom bacamo zemlju u vrtlog nemira i nespokojstva. Stvarnu opravdanost naših zameraka g. Predsednik vlade i sam priznaje, jer je u većini zameraka kazao: Kraljevska je vlada pripravna da to ispravi i da ne izvršuje kao što je napisano. Mi pitamo: Zašto je onda Kraljevska vlada te amandmane unela? A kako se može onda reći, da bacamo zemlju u vrtlog opasnosti? Ako se predlog Finansijskog odbora primi, budžet ima da se vrati u Narodnu skupštinu. Tamo je pola sata sednice dovoljno, da se primi, što smo mi zaključili. Stvarnih protivargumenata nema, jer je g. Predsednik vlade u glavnom opravdanost naših razloga priznao pred nama i ne može sad reći pred Narodnom skupštinom: ne primite, jer su zaključci Senata neopravdani.

Skoro smo čuli ovde u Senatu reći da je Senat pobunjeničko telo koji, mesto ustavne monarhije, valjda hoće da uvede republikanski parlamentarizam. S druge strane opet viču na nas da smo fašiste i da hoćemo diktaturu i autoritativni režim. Koja strana je u pravu? (Smeh). Mi ne želimo nikakav sukob sa Narodnom skupštinom i daleko smo od toga, da bi hteli smanjiti autoritet drugog zakonodavnog tela ili posvedočiti ma kakvo nepoštovanje prema Narodnoj skupštini. Jer, gospodo, ako je to što mi neki zakonski predlog vratimo Narodnoj skupštini unižavanje autoriteta Narodne skupštine i nepoštovanje prema Narodnoj skupštini, šta bi tek mi morali da kažemo, koji skoro u svim slučajima primamo zaključke Narodne skupštine bez ikakvih prigovora? Po toj logici bi mi morali da se tužimo, da smo sluge Narodne skupštine.

G. Predsednik Kraljevske vlade se pita: sa kakvim autoritetom hoćemo te naše zaključke da vratimo, jer, kaže, većina koja će glasati za predlog Finansijskog odbora biće vrlo malena. Mi na to možemo da uzvratimo: a sa kakvim je autoritetom ovaj budžetski predlog došao pred nas? Mi smo, gospodo, hladni i objektivni posmatrači i gledajući na teškoće današnjeg vremena i Kraljevske vlade, mi nismo u cifarskom delu budžeta učinili nikakve izmene. Mi nismo hteli da kvarimo čitavu konstrukciju budžeta i stvaramo komplikacije. Mi smo se ograničili samo na Finansijski zakon, i ja mislim da naša rasprava u Finansijskom odboru, koja je trajala i danju i noću, da je tek ona raščistila i upoznala svet, pa čak i narodne poslanike, sa odredbama toga Finansijskog zakona. Taj Finansijski zakon, kako ga je predložila većina Finansijskog odbora Senata, ne može ni u kom slučaju da ima manji autoritet od onoga koji je iz Narodne skupštine došao pred nas i za koji znamo da ga većina narodnih poslanika uopšte nije ni videla. Mi znamo da taj Finansijski zakon nije ni bio u Finansijskom odboru Narodne skupštine i da ni u plenumu nije bio razdeljen, nego je samo pročitao, tako da su narodni poslanici dolazili kod nas u Se-

nat i molili da ga vide i pročitaju. Dakle, neka taj autoritet našega zaključka ne čini mnogo brige g. Predsedniku vlade, koji i sam u glavnom priznaje opravdanost zameraka koje mi iznosimo. Vlada ima solidnu većinu u Narodnoj skupštini i neka toj svojoj većini dokaže, da promene koje smo mi uneli u Finansijski zakon ne pogađaju ni jedan i malo krupniji opšti državni interes. Naprotiv! Kraljevska vlada će i sa našim izmenama moći da produži sa istim uspehom svoju politiku. Neka se pobrine da ju podupre njezina većina u Narodnoj skupštini, a mi drugi obavezujemo se, ako g. Predsednik vlade uspe da ubedi svoje prijatelje u Narodnoj skupštini, da ćemo ubediti svoje prijatelje o potrebi od nas učinjenih izmena. Ima još pet dana do 1 aprila pa se to sve može na vreme svršiti. To je, kako sam kazao, u Narodnoj skupštini posao za pola sata. (*Predsednik Ministarskog saveta dr. Milan Stojadinović*: Da li garantujete za pola sata?) Pa ako Kraljevska vlada umesto pola sata bude imala malo više muke i jedan dan, ja mislim da to neće biti tako strašno.

Gospodin Predsednik vlade je u početku svoga govora podvukao razmimoilaženje između Kraljevske vlade i ovoga visokoga Doma odnosno njegove većine. On nije svoju misao izveo do kraja ali sam razumeo, da misli na nacionalnu politiku. Ja bih rekao, gospodo, da zbilja ima neko razmimoilaženje. U čemu vidimo suštinu u tom pogledu? Gospodo, otvoreno priznajmo: mi koji smo odlučni da čuvamo i branimo ono radi čega sedimo u Senatu, mi živimo u jednom silnom strahu. Vidimo da je ceo naš državni brod ušao u maglu, iz koje i njegovi kormilari, koji danas sede ovde, ne vide izlaza. Mi strahujemo kad gledamo, da se ljuljaju one jasne, velike i solidne osnove koje su bile postavljene našem nacionalnom i državnom životu. Raznosi se sumnja o njihovoj zanosljivosti i trajnosti. Na sve strane se traže neke nove solucije. Niko ne zna u kojem pravcu idemo.

U državnoj politici ne mora da bude uvek samo jedan metod i samo jedan sistem jedino pravilan. Moglo bi biti i to da se u našem državnom nacionalnom životu dođe do sredenosti prilika u zemlji na nekoj drugoj osnovi. Ali pokažite nam tu osnovu! Dok je ne vidimo, dok ne vidimo neke nove linije, nas obuzima nesigurnost i još više se osvedočavamo, kako se bez jugoslovenske ideje ništa ne može stvoriti.

Kod ovakvog današnjeg stanja je razumljivo da nastaje atmosfera opšteg nepoverenja. Karakteristično je, da u celoj diskusiji sa strane Kraljevske vlade nije pala nijedna reč o samoupravnom problemu, koji je za buduće odnose u našem narodu od najveće važnosti. Opravdano pitamo: šta hoće Kraljevska vlada? Ja nisam nikada posumnjao u dobru nameru Gospodina Predsednika vlade, ali, gospodo, kad čitam i slušam njegove izjave na terenu, gledam fakta i dejstva, onda postavljam pitanje reči i dela. Nisu to zapravo šarene naočari, kako misli Gospodin Ministar unutrašnjih poslova. To su vrlo dobre naočari, kroz koje gledamo i sve više smo uznemireni.

Kad dakle Senat pokuša, da dokaže svoj autoritet i kad Senat manifestira svoje poglede na nacionalnu politiku, kad Senat u opštoj pometenosti pojmovna diže svoj glas, onda to nije neka »opozicija«, onda to nisu ni lična obračunavanja, ni partijske spekulacije.

Gospodin Predsednik vlade vrlo dobro zna, što je bilo moje mišljenje, kad je pripremao svoju vladu i njezin sastav.

Mного puta se govori da su po sredj obračunavanja između g. Korošca i Kramera. Ja mislim da u ovim teškim vremenima nemaju ni g. Korošec ni Kramer prava za lična obračunavanja. Preteška su pitanja i preveliki problemi pred kojima stojimo! Svi mi imamo prava da gledamo, da li se veliki zadatak koji smo primili od velikog Kralja, zadatak, koji je primila i ova Vlada, jer hoće, kaže, Njegovu politiku da izvodi, — da li se taj veliki zadatak ozbiljno, pravilno i s uspehom izvršuje? I kad nastupi u nama sumnja, onda se dogodi, što se dogodilo sa našom interpelacijom i naša reč postaje oštija, naš pogled na ministarske klupe kritičniji — ne iz nekog opozicionog raspoloženja nego iz patriotske brige.

Ja, gospodo senatori, zaključujem svoja izlaganja. Nadam se, da sam i g. Pretsednika Kraljevske vlade i visoki Senat uverio da su naši predlozi opravdani i da će visoki Senat poslužiti samoj stvari, pa čak i politici Kraljevske vlade, ako primi Finansijski zakon onako kako ga je Finansijski odbor predložio. (Aplauz. — Usklici: Živeo!)

Pretsednik dr. Ljubomir Tomašić: Prekidam sednicu i dajem pet minuta odmora.

ПОСЛЕ ПАУЗЕ

Pretsednik dr. Ljubomir Tomašić: Gospodo, nastavlja se sednica. Pošto je diskusija po predlogu Finansijskog zakona završena, prelazi se na glasaње.

Молим господина известиоца да прочита § 1.

Известилац већине Финансијског одбора Јован Алексић прочита § 1.

Pretsednik dr. Ljubomir Tomašić: Прима ли Сенат прочитани § 1. (Прима!) Објављујем да је Сенат примио § 1.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе Финансијског закона за 1936/37 годину и то од § 2 до закључно § 34 по предлогу и извештају Финансијског одбора).

Господо сенатори, код § 35 имамо одвојено мишљење. Молим известиоца већине, да прочита предлог Финансијског одбора.

Известилац већине Јован Алексић (чита): У § 35 тачка 1 да се унесе следећи нови став:

„Ове одредбе не важе за стране поданике југословенске народности, који су стално настањени у поменутих крајевима.“

Pretsednik dr. Ljubomir Tomašić: Молим известиоца мањине, да даде своје мишљење на тачку 1 § 35.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем, господо сенатори, да се одбацн овај додатак који је учинила већина Финансијског одбора у свом предлогу. (Узвизи: Зашто?) А то стога, што треба у сваком поједином случају испитивати: је ли дотично лице туђи држављанин и је ли Југословен по крви и језику. То су свакако врло важна питања; ту се ради о томе да се држава обезбеди од којекких елемената, па о томе мора да води рачуна и Министар војске и морнарице и Министар унутрашњих дела. Предлажем дакле, да се овај додатак одбацн и прими онаква стилизација како је проишла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Пошто постоје одвојена мишљења, гласаће се седењем и устајањем. Ко је од г.г. сенатора за то, да се прими предлог већине Финансијског одбора т.ј. да се тачка 1 § 35 прими са овим додатком, како га је прочитао г. известилац већине, нека изволи седети, ако је против предлога већине Финансијског одбора и према томе за предлог мањине Финансијског одбора, нека изволи устати. (Један део г.г. сенатора седи, а други део устаје). Није ми јасан резултат. Молим, господо сенатори, да се још један пут гласа и то обратним смером. Она г.г. сенатори која су за предлог већине Финансијског одбора, нека изволе устати, а господо сенатори која су против предлога већине Финансијског одбора, нека изволе седети. (Господо сенатори су поново гласали седењем и устајањем.)

Господо сенатори, дозволите ми да, због тога што је резултат гласања сумњив, употребим установу § 93 и да приступимо поименичном гласању. Молим г. секретара да изврши прозивку. Она г.г. сенатори, која су за предлог већине Финансијског одбора, гласаће са „за“, а господо сенатори која су против предлога већине Финансијског одбора гласаће са „против“.

Секретар др. Ђура Котур врши прозивку г. г. сенатора, који су гласали овако:

Алексић Јован — за
Алибеговић Асим — отсутан
Алкалај др. Исак — против
Алтипармаковић Јован — за
Анђелиновић др. Б. Гргур — за
Анић Лазар — за
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — против
Видаковић Антун — против
Видаковић Љубомир — за
Виловић Осман — против
Вранић Иво — за
Врбанић др. Милан — против
Бујић Павле — за
Вукотић Ђуро — против
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — против
Глушац др. Васо — за
Грасл др. Георг — против
Грегорић др. Густав — против
Десница др. Урош — за
Добринић Петар — против
Драговић Милутин — за
Дунић Радослав — за
Ђорђевић Драгослав — против
Живановић Јеремија — за
Зељ др. Петар — за
Иванишевић Дон Фран — за
Ивковић др. Момчило — отсутан
Илићковић Димитрије — за
Јаликабетић Томо — за
Јеличић Божо — против
Карамехмедовић др. Хамдија — против
Корошец др. Антон — против
Ковачевић Томо — отсутан
Котур др. Ђура — против
Крамер др. Алберт — за
Крстић Серафим — против
Круљ др. Урош — за
Кујунџић Андра — отсутан
Кукуљевић-Сакцињски Фран — против
Љубибратић др. Саво — за
Мажуранкић др. Желимир — против

Мајстровић др. Иво — за
 Марјановић Милан — за
 Марушић др. Драго — за
 Махмудбеговић Сефедин — против
 Милићевић Божидар — за
 Михаљчић Стеван — против
 Муфтић Салем — против
 Немец др. Јосип — за
 Обрадовић Пајо — против
 Павелић др. Анте — против
 Петковић Петар — за
 Петровић Добросав — за
 Пилој др. Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — отсутан
 Поповић Л. Милан — за
 Протић Војислав — за
 Пуцел Иван — за
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — против
 Самуровић Јанко — против
 Селић Јоца — против
 Симоновић Милан — против
 Смиљанић Крста — отсутан
 Станковић Јован — за
 Стевчић др. Душан — отсутан
 Стојадиновић др. Милан — против
 Сулејмановић др. Џафер — за
 Тимотијевић Коста — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић др. Динко — за
 Убавић Павле — против
 Улмански др. Саво — отсутан
 Франгеш др. Отон — против
 Храсница др. Халидбег — против
 Хрибар Иван — за
 Џањуга Ватрослав — против
 Црквенац др. Мирко — против
 Џаковић Милован — против
 Шверљуга др. Станко — против
 Шиловић др. Јосип — против
 Шола Атанасије — за
 Шуперина др. Бењамин — против

ПОСЛЕ ГЛАСАЊА

Претседник др. Љубомир Томашић: Господо сенатори, изволите чути резултат гласања. За предлог већине Финансијског одбора гласао је 41 сенатор, а против предлога већине Финансијског одбора гласало је 37 сенатора.

Према томе објављујем да је тачка 1 § 35 примљена по предлогу већине Финансијског одбора.

Прелазимо, господо сенатори, на другу тачку § 35 предлога Финансијског закона. Молим господина известиоца да прочита тачку 2 § 35.

Известилац већине Јован Алексић (чита):

„Овлашћује се Министар правде: 2) Да у споразуму са Министром финансија пропише Уредбу са законском снагом о ликвидирању неподигнутих (пропалих) судских остава.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Стављам на гласање прочитану тачку 2 § 35. Прима ли Сенат тачку 2 § 35 предлога Финансијског закона? (Прима.) Објављујем да је тачка 2 § 35 једногласно примљена.

Прелазимо на тачку 3 § 35 предлога Финансијског закона. Код тачке 3 постоји одвојено мишље-

ње. Молим г. известиоца већине да саопшти господи сенаторима мишљење већине по овој тачки.

Известилац већине Јован Алексић: Већина Финансијског одбора предлаже да се брине тачка 3 § 35 која гласи овако:

„3.) Да може постављати и премештати судије и чланове Државних тужиоштава у границама укупног броја и укупног кредита одобреног на личне расходе и службеника по буџету без обзира на њихово бројно стање и висину кредита одобрених истим буџетом по појединим партијама буџета Министарства правде.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Има реч известилац мањине Финансијског одбора.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Ја предлажем господи сенаторима, да ову тачку 3 § 35 приме онако како је изашла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелазимо на гласање. Гласа се седењем и устајањем. Ко је за предлог већине Финансијског одбора, нека изволи седети, а ко је против предлога већине Финансијског одбора, нека изволи устати (Већина седи). Објављујем да је већина прихватила предлог већине Финансијског одбора.

Молим господина известиоца већине на прочита тачку 4 § 35.

Известилац већине Јован Алексић (чита):

„4) — Да може поред броја Касационих судија и секретара предвиђеног у партији 133 буџета за ову годину поставити при Столу седморице оделења В у Загребу још три касационе судије у II/2 и једног секретара V. Принадлежности за ово особље исплаћиваће се из уштеда по свима партијама буџета расхода Министарства правде за ову годину.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Стављам на гласање прочитану тачку 4 § 35 предлога Финансијског закона. Она господа сенатори, који примају прочитану тачку 4 § 35, нека изволе седети, а који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Објављујем да је тачка 4 § 35 једногласно примљена.

Прелазимо на тачку 5 § 35. Ту постоји одвојено мишљење. Молим г. известиоца већине да саопшти господи сенаторима мишљење и предлог већине по овој тачки.

Известилац већине Јован Алексић: Већина Финансијског одбора предлаже да се брине тачка 5 § 35 предлога Финансијског закона, која гласи:

„5) — Да по одобрењу Министарског савета може Уредбом са законском снагом спајати или образовати среске, шеријатске и окружне судове у местима, где се укаже потреба, одредити њихову територијалну надлежност, дан почетка пословања тих судова и издавати потребна упутства за правилан рад новооснованих судова.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Има реч известилац мањине Финансијског одбора.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Ја предлажем да се ова тачка не брине, него да остане онако како је усвојена од Наредне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање. Ко је за предлог већине Финансијског одбора нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи.) Већина седи. Према томе објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, т.ј. да се тачка 5 § 35 брине.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 36.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат § 36? (Прима.) Објављујем да је § 36 примљен.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о свакоме појединоме параграфу у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе предлога Финансијског закона за 1936/37 годину, и то од § 37 до закључно § 42).

Прелазимо на тачку 1 § 43. Молим г. известиоца већине да прочита ту тачку.

Известилац већине Јован Алексић прочита тачку 1 § 43.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат тачку 1 § 43? (Прима.) Објављујем да је тачка 1 § 43 примљена.

Изволите прочитати тачку 2 § 43.

Известилац већине Јован Алексић (чита): „Овлашћује се Министар просвете, да по одобрењу Министарског савета донесе: Уредбу са законском снагом о уређењу Државне штампарије Краљевине Југославије“.

У име већине Финансијског одбора предлажем да се овој тачци дода: „А то у сагласности са Финансијским одборима Народног претставништва.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем, да се овај додатак већине Финансијског одбора одбаци и да се тачка 2 § 43 прими онако како је изишла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање. Гласање се седењем и устајањем. Господа сенатори који су за предлог већине Финансијског одбора нека изволе седети, а који су против, нека изволе устати. (Већина седи.) Пошто је мањина устала, објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора да се тачци 2 § 43 додају речи, које је прочитао известилац већине.

(За овим је Сенат једногласно примио тачке 3, 4 и 5 § 43 по предлогу Финансијског одбора.

После тога је Сенат, гласајући седењем и устајањем о свакоме појединоме параграфу у смислу члана 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе предлога Финансијског закона за 1936/37 годину и то од § 44 до закључно § 47).

Прелазимо на § 48. Реч има г. известилац већине.

Известилац већине Јован Алексић: Господа сенатори, грешком у штампи, испала је тачка 4 § 48 Финансијског закона, која гласи:

„Овлашћује се Министар иностраних послова, да по претходном одобрењу Министарског савета може отворити Посланство у једној од Скандинавских држава.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат § 48 заједно са тачком 4 како ју је сада прочитао г. известилац? (Прима.) Објављујем да је примљен § 48 са допуном г. известиоца.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 49.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат § 49? (Прима.) Објављујем да је § 49 примљен.

(Затим је Сенат једногласно примио тачку 1, 2 и 3 § 50 по предлогу Финансијског одбора).

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић: У име већине Финансијског одбора предлажем да се брише

тачка 4 § 50, која гласи: „Овлашћује се Министар унутрашњих послова: 4) Да може, изузетно од §-а 6 Закона о општинама, у року од 6 месеци поступању на снагу овога закона, Уредбом спајати општине, стварати нове општине разгруписањем, као и одвајати поједина места од једне и придавати другој општини, у оним бановинама у којима је извршено спајање општина по § 138 Закона о општинама. Овом уредбом могу се образовати општине са мање од 3.000 становника.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Господа сенатори, предлажем да тачка 4 § 50 остане онако како је изашла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање седењем и устајањем. Ко је за предлог већине Финансијског одбора, нека изволи седети, а ко је против, нека изволи устати. (Већина седи). Већина седи, према томе објављујем да је прихваћен предлог већине Финансијског одбора да се брише тачка 4 § 50.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита тачку 5 § 50.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат тачку 5 § 50 како је г. известилац прочитао. (Прима.) Објављујем да је тачка 5 § 50 примљена.

Прелазимо на § 51.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 51 тачку 1 до закључно тачке 9.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат тачку 1 до закључно тачке 9 § 51 онако како је прочитао г. известилац? (Прима.) Објављујем да је примљено.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић Тачка 10 § 51 гласи:

„10) До наредних редовних избора за општинске одборнике, могу се избори по §-у 131 Закона о општинама, уз пристапак Министра унутрашњих послова, спровести у року од 6 месеци после распушта општинског одбора.“

У име већине Финансијског одбора предлажем да се ова тачка брише.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да тачка 10 § 51 остане онако како је изашла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање седењем и устајањем. Ко је за предлог већине Финансијског одбора нека изволи седети, а ко је против тога, нека изволи устати. (Већина седи.) Већина је седела, према томе објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, да се тачка 10 § 51 брише.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић: прочита тачку 11 § 51.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат тачку 11 § 51? (Прима.) Објављујем да је примљено.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић: Тачка 12 § 51 гласи:

„12) §-у 85 Закона о општинама додаје се нова алинеја, која гласи:

Општински службеник биће уклоњен из служ-

бе кад то са важних државних интереса захтева надзорна власт. У колико је такав службеник стекао право пензије, то право не губи.“

У име већине Финансијског одбора предлажем да се тач. 12 § 51 брише.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да тачка 12 § 51 остане онако како је изашла из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање. Ко је за предлог већине Финансијског одбора, нека изволи седети, а ко је против тога, нека изволи устати. (Већина седи). Већина је седела. Према томе објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, т.ј. да се тачка 12 § 51 брише.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита тачку 13 § 51.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат тачку 13 § 51? (Прима.) Објављујем да је примљено.

Реч има известилац већине.

Известилац већине Јован Алексић: У име већине Финансијског одбора предлажем да се после § 51 унесе у Финансијски закон једна нова одредба. и то као § 51 а), у овој стилизацији:

„§ 51 а (нов): „Одредбу § 129 Закона о општинама од 14 марта 1933 г. ст. 2 је разумети тако, да одлуку о разрешењу Претседника општине, чланова општинске управе, појединих одборника или целог одбора ради неуредног вршења дужности. Бан може донети само у овим случајевима:

1) За Претседника општине ако не врши у § 84 Закона о општинама одређене послове, и ако је био од надзорне власти три пута опоменут, или ако поред трикратне опомене није извршио наређења опште управне власти, које је по закону био дужан извршити;

2) За чланове општинске управе и поједине одборнике, ако не долазе на седнице или ако не врше послове, које има право да им наложи Претседник општине, Општинска управа или Општински одбор.

Ако Бан утврди безчасна дела претседника општине или члана општинске управе или општинског одборника кажњива по кривичним законима, он ће кривица одмах разрешити и предати га надлежном суду.

§ 130 Закона о општинама има се разумети, да може Бан разрешити општински одбор, општинску управу или претседника општине ако су њихова решења односно изјаве уперене против Династије, против државног и народног јединства, постојећег друштвеног поретка или уопште у изричитој опреци са основним одредбама Устава.

На лица која су била пре ступања на снагу овог Закона разрешена због дела по § 129 ст. 2 и § 130 Закона о општинама а због тих дела нису била осуђена по кривичном закону, пропис § 132 Закона о општинама не може се применити.“

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да се одбаци овај нови § 51 а).

Претседник др. Љубомир Томашић: Господо сенатори, прелазимо на гласање. Ко је за предлог већине Финансијског одбора да се у Финансијски закон за 1936/37 годину уметне нов § 51 а) у стили-

зацији како га је сада г. известилац већине Финансијског одбора овде прочитао и предложено, нека изволи седети, а ко је од господо сенатора противан томе, нека изволи устати. (Већина седи.) Пошто је мањина устала, то објављујем да је овај предлог већине Финансијског одбора прихваћен. Према томе, уноси се у Финансијски закон за 1936/37 годину нов § 51 а).

Изволите чути даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 52.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат прочитани § 52? (Прима.) Објављујем да је § 52 примљен.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем у смислу чл. 102 Устава и чл. 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе предлога Финансијског закона за 1936/37 годину, и то од § 53 до закључно § 70, по предлогу и извештају већине Финансијског одбора).

Изволите чути даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 71.

Претседник др. Љубомир Томашић: Ту има одвојено мишљење. Молим г. известиоца већине да изволи изнети одвојено мишљење већине Финансијског одбора.

Известилац већине Јован Алексић: Предлажем да се брише став други тачка 1 § 71 који гласи:

„Поједине коморе установиће се одлуком Бана по саслушању Банског већа“.

Претседник др. Љубомир Томашић: Изволите, господо сенатори, чути известиоца мањине Финансијског одбора.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Ја предлажем да § 71 предлога Финансијског закона остане онако како је изашао из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелази се на гласање. Ко је за предлог већине Финансијског одбора нека изволи седети, а ко је против тога нека изволи устати. (Већина седи). Већина је седела, према томе објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, да се став други тач. 1 § 71 брише.

Изволите читати даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 72.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат прочитани § 72? (Прима.) Објављујем да је § 72 примљен.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем у смислу чл. 102 Устава и чл. 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе предлога Финансијског закона за 1936/37 годину, и то од § 73 до закључно § 91 по предлогу и извештају Финансијског одбора).

Код § 92 имамо одвојено мишљење. Реч има г. известилац већине.

Известилац већине Јован Алексић: Предлажем да се брише тач. 8 § 92, која гласи: „Државна болница за женске болести у Љубљани придаје се као одељење Општој државној болници у Љубљани. Њен буџет улази као саставни део буџета Опште државне болнице у Љубљани“.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да се цео § 92 прими онако како је изашао из Народне скупштине.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелазимо

на гласање. Господа која су за предлог већине Финансијског одбора изволеће седети, а која су против изволеће устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, да се тачка 8 § 92 брише.

Изволите чути даље.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 93.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат прочитани параграф? (Прима). Објављујем да је § 93 примљен.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио наредне параграфе и то од § 94 до закључно § 96).

Господо сенатори, код § 97 има одвојено мишљење. Молим известноца већине Фин. одбора да прочита § 97 са одвојеним мишљењем и предлогом већине Финансијског одбора.

Известилац већине Јован Алексић прочита § 97. У име већине Финансијског одбора предлажем, да се ставу трећем § 97. који гласи (чита): „Овлашћује се Министарски савет, да може на исти начин доносити и уредбе са законском снагом: о штампима, о удружењима, зборовима и договорима и о избору народних посланика за Народну скупштину, у сагласности са нарочитим одборима народног представништва, који ће се одбори образовати на начин предвиђен у § 17 Закона о пословном реду у Сенату, односно у Народној скупштини“, дода реченица: „Овлашћење за доношење Уредбе са законском снагом о штампима, удружењима, зборовима и договорима важи до 1 октобра 1936 године“.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине Финансијског одбора.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да се овај додатак већине Финансијског одбора одбаци.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелазимо на гласање. Господа која су за предлог већине Финансијског одбора, изволеће седети, а која су против, изволеће устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора да се ставу трећем § 97 дода реченица, коју је прочитао известилац већине.

(Затим је Сенат, гласајући седењем и устајањем у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио параграфе 98 и 99).

Изволите чути § 100.

Известилац већине Финансијског одбора Јован Алексић (чита): „Овлашћује се Министарски савет да на предлог Министра правде, изузетно од постојећих законских прописа, може доносити решења о томе, како се има поступити и дефинитивно ликвидирати имовина и архива бивших политичких странака забрањених 1929 године“.

У име већине Финансијског одбора предлажем да се овај § брише.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине Финансијског одбора.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да § 100 остане како је изгласан у Народној скупштини.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прелазимо на гласање. Она господа која су за предлог већине Фин. одбора, изволеће седети, а која су против, изволеће устати. (Већина седи). Пошто већина седи, објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, да се § 100 брише.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио параграфе 101 до закључно 104.)

Прелазимо на § 105. Молим г. известноца да прочита предлог већине Финансијског одбора.

Известилац већине Јован Алексић: По предлогу већине Финансијског одбора у тачки 1. § 105 између речи „пропише“ и „организацију“, треба уметнути реч „унутарњу“.

Претседник др. Љубомир Томашић: Реч има известилац мањине.

Известилац мањине др. Халидбег Храсница: Предлажем да се овај додатак одбаци, и да се § 105 прими онако како га је Народна скупштина усвојила.

Претседник др. Љубомир Томашић: Господа сенатори која су за предлог већине Финансијског одбора изволеће седети, а која су против изволеће устати. (Већина седи).

Пошто већина седи, објављујем да је примљен предлог већине Финансијског одбора, да се у тач. 1 § 105 уметне реч коју је прочитао известилац већине.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио све наредне параграфе од 106 до 114 закључно.)

Тиме је, господо сенатори, претрес у појединостима закључен. Пре него што пређемо на коначно гласање јавио се за реч г. Милан Симоновић.

Известилац већине Јован Алексић: Молим за реч.

Претседник др. Љубомир Томашић: Пардон, г. Симоновићу, има реч известилац г. Алексић.

Известилац већине Јован Алексић: Господо сенатори, како су извесни параграфи из Финансијског закона брисани и измењени, то је и ред њихов измењен. Ради тога молим Сенат да да овлашћење г. Министру финансија, да у вези са овим изврши пренумерацију појединих параграфа и тачака.

Претседник др. Љубомир Томашић: Прима ли Сенат овај предлог? (Прима). Објављујем да је Сенат примио овај предлог известноца већине Финансијског одбора.

Има реч г. Симоновић.

Милан Симоновић: Господо сенатори, у име Радног Клуба сенатора част ми је дати следећу изјаву:

Приликом претреса у појединостима законског предлога о буџету државних расхода и прихода за 1936/37 г. са Финансијским законом чланови Радног Клуба Сенатора гласали су у пленарној седници Сената противу извештаја већине Финансијског одбора и били су за то, да се и Финансијски закон као и сам буџет расхода и прихода приме без икаквих измена.

Гласајући у коначном гласању ипак за овако измењени законски пројекат желимо истаћи, да ми ни у ком погледу не напуштамо своје обележено становиште, да су учињене измене у предложеном Финансијском закону стварно безначајне и неоправдане, а да се наше гласање има схватити једино као израз наше жеље да се ни у ком случају не апстинирамо од сарадње у доношењу буџета. (Пљескање.)

Претседник др. Љубомир Томашић: Господо сенатори, прелазимо на коначно гласање о законском предлогу у целини. Гласање је поименично.

Молим г. секретара да изволи извршити прозивку.

Секретар др. Ђура Котур прозива г. г. сенаторе, који су гласали овако:

Алексић Јован — за
Алибеговић Асим — отсутан
Алкалај др. Исак — за
Алтипармаковић Јован — за
Анђелиновић др. Б. Гргур — за
Анић Лазар — за
Бањанин Јово — за
Богојевић Васа — за
Видаковић Антун — за
Видаковић Љубомир — за
Виловић Осман — за
Вранић Иво — за
Врбанић др. Милан — за
Вујић Павле — за
Вукотић Ђуро — за
Гавриловић др. Богдан — за
Гај Људевит — за
Глушац др. Васо — за
Грасл др. Георг — за
Грегорин др. Густав — за
Десница др. Урош — за
Добринић Петар — за
Драговић Милутин — за
Дунић Радослав — за
Ђорђевић Драгослав — за
Живановић Јеремија — за
Зец др. Петар — за
Иванишевић Дон Фран — за
Ивковић др. Момчило — отсутан
Илићановић Димитрије — за
Јалжабетић Томо — за
Јеличић Божа — за
Карамехмедовић др. Хамдија — за
Корошец др. Антон — за
Ковачевић Томо — отсутан
Котур др. Ђура — за
Крамер др. Алберт — за
Крстић Серафим — за
Круљ др. Урош — за
Кујунџић Андра — за
Кукуљевић-Сакцински Фран — за
Љубибратић др. Саво — за
Мажуранић др. Желимир — за
Мајстровић др. Иво — за
Марјановић Милан — за
Марушић др. Драго — за
Махмудбеговић Сефедин — за
Миличевић Божић — за
Михалчић Стеван — за
Муфтић Салем — за
Немец др. Јосип — за
Обрадовић Пајо — за
Павелић др. Анте — за
Петковић Петар — за
Петровић Добросав — за
Плој др. Мирослав — за
Поповић Дака — за
Поповић Матија — отсутан
Поповић Л. Милан — за
Протић Војислав — за
Пуцељ Иван — за
Радовановић Крста — за
Радуловић Марко — за
Самуровић Јанко — за
Селић Јоца — за

Симоновић Милан — за
Смиљанић Крста — отсутан
Станковић Јован — за
Стевчић др. Душан — отсутан
Стојадиновић др. Милан — за
Сулејмановић др. Џафер — за
Тимотијевић Коста — за
Томић Светозар — за
Тринајстић др. Динко — за
Убавић Павле — за
Улмански др. Саво — отсутан
Франгеш др. Отон — за
Храсница др. Халидбег — за
Хрибар Иван — за
Џањуга Ватрослав — за
Црквенац др. Мирко — за
Џаковић Милован — отсутан
Шверљуга др. Станко — за
Шиловић др. Јосип — за
Шола Атанасије — за
Шуперина др. Бењамин — отсутан

ПОСЛЕ ГЛАСАЊА

Претседник др. Љубомир Томашић: Изволите чути резултат гласања. Гласало је укупно 77 господ сенатора, и сви су гласали „за“.

Господе сенатори, објављујем да је Сенат примио коначно и у целини предлог буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског законика за 1936/37 годину.

Тиме је свршена прва тачка дневног реда. Прелазимо на другу тачку дневног реда: Претрес извештаја Имуниетског одбора од 21 марта 1936 год. о захтевима Министра правде за издавање сенатора суду.

Молим г. известиоца, да изволи прочитати извештај Имуниетског одбора.

Извештај др. Драго Марушић прочита извештај Имуниетског одбора од 21 марта 1936 која гласи:

С Е Н А Т

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Имуниетски одбор

21 марта 1936 године

Београд

Сенату Краљевине Југославије,

Београд

Имуниетски одбор примио је преко Претседништва Сената захтеве г. Министра правде за одобрење продужења кривичног поступка противу г. г. сенатора и то:

1) Кујунџића Андре, од 29 новембра 1935 године Бр. 114914, због дела из § 302 К.з., по тужби Пореске управе у Ораховцу

2) Видаковића Љубомира, од 27 фебруара 1936 године, Бр. 15720, због дела из § 319 К.з. у в. чл. I Закона о сузбијању злоупотреба у службеној дужности, по тужби Градског поглаварства у Смедереву.

На II својој седници, одржаној на дан 21 марта 1936 године, Имуниетски одбор је расмотрио поменисте предмете, па му је част, на основу чл. 75 Устава и § 110 Закона о пословном реду у Сенату, предложити Сенату следеће:

Да се по предметима г. г. Кујунџића Андре и Видаковића Љубомира не одобри продужење кривичног поступка, јер Одбор налази да у овим слу-

чајевима нема доказа о постојању кривичног дела.

За известиоца по овом предмету Одбор је одредио г. сенатора Др-а Марушић Драга.

Сва акта се враћају.

Претседник
Имунитетског одбора,
Шиловић, с. р.

Ч л а н о в и:

Др. Десница, с. р.
Дон Фран Иванишевић, с. р.
Серафим Крстић, с. р.
Др. Марушић Драго, с. р.
Др. Георг Грасл, с. р.
Радуловић Марко, с. р.
Анић Лазар, с. р.

У допуну овога извештаја, част ми је, господо сенатори, од стране Имунитетског одбора дати следећа објашњења и предлоге:

I.) Министар правде је својим актом од 29 новембра 1935 године Бр. 114914, а на молбу Среског суда за град Београд, затражио изручење сенатора г. Андре Кујунџића због кривичног дела из § 302 одељ. II став 1, јер је писмом упућеном Министру финансија 23 маја 1935, жалећи се на поступак шефа пореске управе у Ораховцу, наводно истог оклеветао.

Имунитетски одбор, разматрајући сва акта по овоме предмету, предлаже да се продужење кривичног поступка против сенатора г. Андре Кујунџића не одобри, пошто никакво кривично дело не постоји, јер је г. Андре Кујунџић вршио само своје право да као сенатор подвргне критици јавни рад власти.

Претседник др. Љубомир Томашић: Пошто се нико није пријавио за реч, прелази се на гласање по првом делу извештаја Имунитетског одбора. Господа сенатори који су за то да се прихвати предлог Имунитетског одбора, нека изволе седети, а који су

против нека изволе устати. (Сви седе). Пошто нико није устао, констатујем да је предлог Имунитетског одбора у своме првоме делу једногласно усвојен.

Изволите чути даље.

Извештај др. Драго Марушић:

II.) Господа сенатори, Министар правде је својим актом од 27 фебруара 1936 године Бр. 15720, а на молбу Окружног суда у Смедереву, затражио изручење сенатора г. Љубомира Видаковића, због кривичног дела из § 319 к. з., јер да је злоупотребио положај Претседника општине Смедеревске тиме, што је наводно на своје имање однео и за себе искористио општински шодер, ђубре и грађу, служећи се при томе општинским колима и службеницима.

Имунитетски одбор, разматрајући акта по томе предмету и по саслушању сенатора г. Љубомира Видаковића, предлаже да се продужење кривичног поступка против г. Видаковића не одобри, пошто кривично дело не постоји. Из признаница које је г. Видаковић предложио произилази, да је он споменуте ствари и радње платио.

Претседник др. Љубомир Томашић: Пошто се нико није јавио за реч, претрес је завршен. Прелази се на гласање. Господа сенатори, који су за предлог Имунитетског одбора нека изволе седети, а који су против, нека изволе устати. (Сви седе). Пошто сви седе, објављујем да је предлог Имунитетског одбора и у овом другом делу усвојен.

Тиме је, господо, исцрпљен данашњи дневни ред.

Разуме се, да ће се са предлогом државног буџета и Финансијског закона поступити у смислу односних прописа Устава и закона.

Господа, са вашиим пристанком, ја бих данашњу седницу закључио, а идућу бих предложио да се сазове писменим путем, са дневним редом: Утврђивање дневног реда.

Прима ли Сенат овај мој предлог (Прима.) Тиме данашњу седницу закључујем.

Седница је закључена у 13.15 часова.